Евангелието от Свети Йоан (Базел)

GA 100

Рудолф Щайнер

EN 50
A

THE GOSPEL OF SAINT JOHN.

A COURSE OF EIGHT LECTURES
By Dr. Rudolf Steiner.

Basle, 20th -- 28th November, 1908.
[illegible]

To the Reader:

These notes, composed afterwards from memory by four persons who were present at the lectures, are intended primarily for those who took part in the Course in Basle. In the interest of Spiritual Science we do not wish these notes to be used for the spreading of the ideas contained in them, as they do not reproduce the contents of the lectures word for word but quite freely, and for this reason they may contain many faults. Besides, Dr. Steiner may publish these lectures on St. John's Gospel later. We wish to achieve nothing more through our work than to provide for a few friends who themselves participated in the Cycle, a remembrance of those beautiful November days in Basle.

Basle, January, 1908. [illegible]

Осем от двадесет и две лекции от поредицата лекции, озаглавени *Човешко развитие и познание на Христос* . Публикувано на немски като *Menschheitsentwickelung und Christus-Erkenntnis. Теософия и Розенкройцертум. Das Johannes-Evangelium* .

Въведение

Лекция I **16 ноември 1907 г.**

Лекция II **17 ноември 1907 г.**

Лекция III **18 ноември 1907 г.**

Лекция IV **19 ноември 1907 г.**

Лекция V **20 ноември 1907 г.**

Лекция VI **21 ноември 1907 г.**

Лекция VII **22 ноември 1907 г.**

Лекция VIII **25 ноември 1907 г.**

Евангелието от Свети Йоан (Базел)

GA 100

Въведение

Тези бележки, съставени по памет от четирима души, присъствали на лекциите, са предназначени предимно за участниците в Курса в Базел. В интерес на Духовната наука не желаем тези бележки да се използват за разпространение на идеите, съдържащи се в тях, тъй като те не възпроизвеждат съдържанието на лекциите дума по дума, а съвсем свободно и поради тази причина могат да съдържат много недостатъци. Освен това, д-р Щайнер може да публикува тези лекции върху Евангелието от Йоан по-късно. Не искаме да постигнем нищо повече чрез нашата работа, освен да осигурим на няколко приятели, които самите те участваха в Цикъла, спомен за онези красиви ноемврийски дни в Базел.
Базел, януари 1908 г.

Лекция I

Когато внимателно изучаваме духовния живот на съвременния човек, откриваме дълбока цепнатина в много умове. Хората днес, дори в най-ранна младост, получават не само един, а два възгледа за света: единият от религиозното си обучение, а другият от естествените науки. Резултатът от това е, че от самото начало възникват съмнения относно правилността на религиозните традиции.

Може да се мисли, че Духовната наука или Антропософията желае да въведе нова религия в допълнение към вече съществуващите; но това не е така. Антропософията не е нова религия, не е нова секта.

В тези лекции нашата задача ще бъде, с помощта на Духовната наука, да покажем значението на този религиозен документ, Евангелието от Йоан, и по този начин ще можем да посочим връзката на Духовната наука с религиозните записи като цяло. Духовната наука ни позволява да разберем различните религии в света. Този, който е запознат с Антропософската Духовна наука, приема християнството такова, каквото е, като факт от най-голямо значение за целия духовен живот на човечеството. За умствения и духовен живот на днешния ден е невъзможно да разбере дълбините на християнството. Това разбиране може да се постигне само чрез Антропософската Духовна наука. Ако използваме това, което тя ни предоставя, можем да проникнем дълбоко в мъдростта, съдържаща се в религиозните записи. Можем да сравним Духовната наука с филологията. Можем също да изучаваме християнските документи с помощта на филологията; но Духовната наука ни води в духа на тези документи. Най-добрият тълкувател на геометрията на Евклид е този, който познава геометрията, а не този, който знае само гръцки език.

Духовната наука не е нова религия за хората от съвременния свят; тя е средство, чрез което истинското съдържание на християнството може да им бъде доведено до съзнанието. Християнството е зенитът и срещата на всички религии. Всички други религии само сочат към християнството, което е религията за цялото бъдеще и няма да бъде последвано от никоя друга. Изворът на Истината, който извира в него, е изобилен и безкраен; той е толкова изобилен, че с напредването на еволюцията на човечеството ще разкрива всички нови аспекти на неговото съществуване. Антропософията или Духовната наука е да представи християнството на човека от нова и различна страна.

Сега, различните религиозни записи могат да бъдат разгледани от четири различни гледни точки: 1. Гледната точка на Простоверния, който се придържа здраво към думите, които му се дават. Много хора обаче не могат да съгласуват тази гледна точка със съвременното си мислене и тогава преминават към: 2. Гледната точка на Критика, на Съмняващия се, на този, който отрича. Това е гледната точка на „умните, просветени хора“, които са се „издигнали над“ религиозните истини. Но много от тях търсят по-нататък и откриват, че въпреки това в тези религиозни

документи, до които се промъкват, се съдържа много много: 3. Гледната точка на Символистите. Те тълкуват религиозните записи по свой начин и намират в тях много или малко според своите знания или проницателност. В Германия много бивши свободомислещи са стигнали до тази гледна точка. Накрая, чрез Духовната наука е възможно да се стигне до: 4. Гледната точка, при която човек се учи да приема религиозните документи буквално още веднъж. Намираме много забележителни примери за това в изследването „Евангелие от Йоан“.
Евангелието от Йоан заема съвсем специално място сред четирите евангелия. Евангелието от Матей, Марк и Лука ни дават историческа картина на Исус, но Евангелието от Йоан се разглежда като вид апотеоз, прекрасна поема. Има много противоречия, когато го сравним с твърденията, направени в другите евангелия, но тези противоречия са толкова очевидни, че не може да се предположи, че старите защитници на Евангелието от Йоан също не са ги забелязали.
В днешно време Евангелието от Йоан се смята за най-малко достоверно. Причината за това отношение се крие в материалистическото мислене на хората от нашето време. В течение на 19-ти век човечеството стана материалистично в чувствата си, а следователно и в мисълта си; защото както човек чувства, така и съди. Материализмът не се ограничава до светогледа, съдържащ се в книгите на Бюхнер, Молешот и Фогт: дори онези, които обясняват религиозните документи от определена духовна гледна точка, правят това по изцяло материалистичен начин. Като пример за това мога да цитирам спора между Карл Фогт и професор Вагнер от Мюнхен. Този спор се води по онова време в „Augsburger Zeitung“ и завършва напълно в полза на Карл Фогт. Вагнер защитава съществуването на душата; той го прави обаче по абсолютно материалистичен начин.
И тъй като теолозите имат материалистични чувства, трите синоптични евангелия им се нравят повече, защото по-лесно допускат материалистично обяснение. Противоречиво е на материалистичното мислене да се приема Същество, което се извисява над всички хора; много по-приемливо е за тях да виждат в Исус само благородно човешко същество, „смирения човек от Назарет“. Според Евангелието на Йоан е напълно недопустимо да се вижда в Исус само това, което живее и във всеки друг човек. Христовата душа в тялото на Исус е нещо съвсем различно. Евангелието на Йоан ни представя Христос не само като много велик човек, но и като Същество, което обхваща цялата земя.
Ако преведем Евангелието от Йоан според духа, а не само според думите, първите 14 стиха звучат приблизително така:

1. В началото бе Словото; и Словото беше у Бога; и Словото беше Бог
2. Същото беше в самото начало у Бога
3. Всичко чрез Него е станало и без Него не е станало нищо от това, което е станало.
4. В Него беше Животът и Животът беше Светлината на човеците.
5. И светлината светеше в тъмнината, но тъмнината не я обзе.

6. Имаше един човек, изпратен от Бога, чието име беше Йоан.
7. Той дойде за свидетелство, за да свидетелства за Светлината, за да повярват чрез Него всички хора.
8. Той не беше онази Светлина, която дойде да свидетелства за Светлината.
9. Защото истинската Светлина, която просветлява всички човеци, трябваше да дойде на света.
10. Той беше в света и светът чрез Него стана; но светът не Го позна.
11. То дойде в отделните човешки същества, дори в его-хората; но отделните човешки същества, его-хората, не Го приеха.
12. А на онези, които Го приеха, даде власт да изявят, че са Божии синове.
13. Онези, които се уповаваха на Неговото име, се родиха не от кръв, нито от плътска похот, нито от човешка похот, а от Бога.
14. И Словото стана плът и живя между нас, и ние чухме Неговото учение, учението на Единородния Син на Отца, пълно с благочестие и истина.

В Евангелието на св. Йоан истината – алетея – е Духът-Аз, предаността – харис – е Духът-Живот, а мъдростта – софия – е Духът-Човек.

Дори първите думи се възприемат в абстрактен смисъл от съвременния човек. „Самото начало“ се мисли като абстрактно начало; но за да схванем истинското значение на тази дума, трябва да си припомним какво е било преподавано по този въпрос в Християнската тайна школа на Дионисий Ареопагит. Минералът, растението, животното и човекът съставляват поредицата от същества в еволюция, които изискват физическо тяло. Над тях са същества, които не се нуждаят от физическо тяло, а именно Ангелите, Архангелите, *Самите начала* , Силите, Добродетелите, Господствата, Престолите, Херувимите и Серафимите, а Съществата са още по-висши.

Следователно, Самите Началота са реални Същества. Те са тези, които в началото на еволюцията на нашия свят вече са били на етапа, до който човечеството ще достигне едва в края на своята еволюция (в периода на Вулкана). Ако в светлината на това изучим първия стих „В самото начало бе словото“, бихме могли да представим състоянието на нещата образно чрез следното сравнение. Преди да произнесем дума, тази дума живее в нас като мисъл. Тя живее в нас. Когато думата бъде произнесена, въздухът около нас се задвижва; произвеждат се вибрации. Ако си представим тези вибрации, кондензирани и втвърдени по някакъв начин, би трябвало да видим думите да падат на земята като форми и фигури; би трябвало да възприемем творческата сила на словото с очите си. Ако словото вече е творческо сега, то ще бъде много повече в бъдеще. Човекът вече притежава органи, които ще достигнат пълното си значение едва в бъдеще; той притежава и други, които вече са в упадък. Към последните принадлежат органите за размножаване, към първите - сърцето и ларинкса, защото те са едва в началото на своето развитие. В настоящия момент сърцето е неволен мускул, въпреки че има напречни влакна, както всички волеви мускули. Тези напречни влакна са индикация, че сърцето е в процес на преход от неволен към волев орган. Ларинксът е предопределен да бъде човешкият

орган за размножаване в далечно бъдеще, колкото и странно да звучи това в момента. Точно както човекът, посредством речта, вече може да трансформира мислите си във вибрации на въздуха, така в бъдеще той ще може да създава свой собствен образ посредством думата.
Самите Началови вече са притежавали тази творческа сила в началото на еволюцията на нашия свят и следователно с право могат да бъдат разглеждани като божествени Същества. В началото на еволюцията на Земята е било изречено божествено Слово и то е станало минерал, растение, животно и човек.

Лекция II

Според Духовната наука човекът, такъв какъвто стои пред нас, е разделен – от една гледна точка – на седем части, от които физическото тяло, възприемаемо от нашите сетива, е само една част от човешкото същество. Човекът притежава това физическо тяло общо с цялото минерално царство, което ни заобикаля; силите, действащи във физическото ни тяло, са същите като тези, действащи в цялата така наречена нежива природа.

Това физическо тяло обаче е пронизано от още по-висши сили, точно както гъба може да бъде пронизана от вода. Разликата между неодушевените и одушевените тела е, че при неодушевените тела материалите, от които са съставени, следват само физични, химични закони; но при одушевените тела различните материали са комбинирани помежду си по много сложен начин и само под влиянието на етерното тяло те могат да бъдат задържани заедно в тази форма, която за тях е неестествена и им е наложена. Физическите материали имат постоянната склонност да се групират според собствената си природа; това означава разрушение на живото тяло и етерното тяло непрекъснато се бори срещу това разрушение. Когато етерното тяло се отдръпне от физическото тяло, веществата на физическото тяло се групират по естествения за тях начин и тялото се превръща в труп и се разпада на парчета. Следователно етерното тяло непрекъснато се бори срещу разрушението на физическото тяло.

Всеки орган на физическото тяло има зад себе си това етерно тяло. Човек има етерно сърце, етерен мозък и т.н., които държат заедно съответния физически орган. Човек е естествено изкушен да си представи етерното тяло по материален начин, донякъде като тънък облак, но в действителност етерното тяло се състои от редица силови потоци. Ясновидецът вижда в етерното тяло на човека определени силови потоци, които са изключително важни. Така например, има поток, който се издига от левия крак към челото (виж диаграмата), до точка, която се намира между очите, около половин инч надолу в мозъка; след това се връща към другия крак; оттам преминава към ръката от противоположната страна; оттам през сърцето в другата ръка и оттам обратно към началната си точка. По този начин той образува пентаграма от силови потоци.

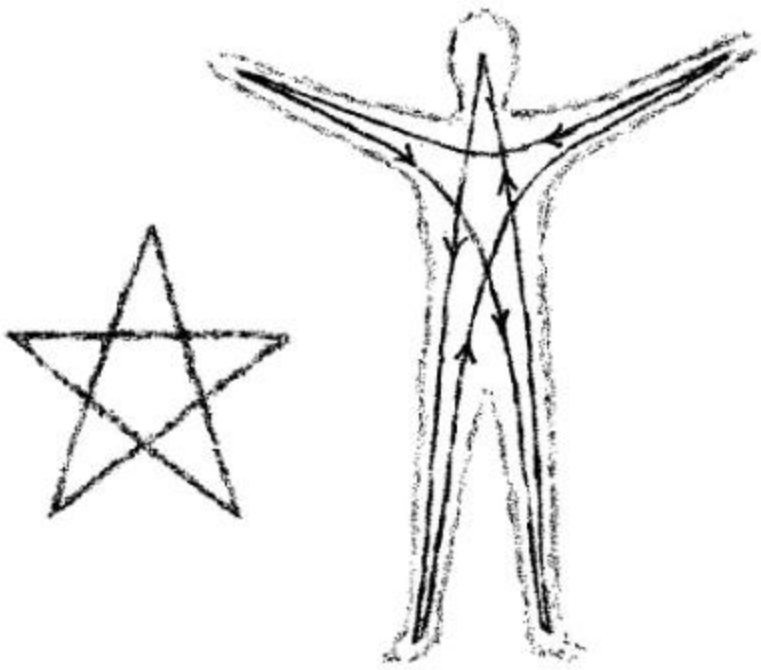

Този поток не е единствен в етерното тяло, има много от тях. Именно на този поток от сила човекът дължи изправеното си положение. Не откриваме този поток при животните, те са свързани със земята чрез предните си крайници. По отношение на формата и размера на човешкото етерно тяло можем да кажем, че в горната си част то е точно изображение на физическото тяло. Долните части са различни; тук те не съвпадат с физическото тяло. В основата на връзката между етерното и физическото тяло стои голяма тайна, която хвърля силна светлина върху човешката природа. Етерното тяло на мъжа е женско, а на жената - мъжко. Това обяснява факта, че в природата на всеки мъж има много женско, а в природата на всяка жена има много мъжко. При животните етерното тяло е по-голямо от физическото тяло. Така например, в случая с коня ясновидецът вижда, че етерното му тяло се извисява над главата му като шапка.

В човека има нещо, което е много по-близко до него от кръвта, мускулите, нервите и т.н., а именно чувствата му на радост и скръб, удоволствие и болка – всичко това, което той нарича свое вътрешно същество. В духовната наука това се нарича астрално тяло и човекът го притежава само общо с животните.

Човек, който е роден сляп, познава света около себе си само несъвършено; за него светът на цветовете и светлината не съществува. Човекът е в същото положение по отношение на астралния свят; той съществува също толкова истински, обгражда и прониква във физическия свят, но той не го възприема. Когато астралните сетива на човека се отворят, астралният свят става видим за него. Значението и важността на този момент в развитието на човешкото същество обаче е много по-голяма,

отколкото когато човек, който е роден сляп, възстанови зрението си чрез операция. Всяко човешко същество познава този астрален свят, макар и несъвършено, защото астралното му тяло се премества в него всяка нощ. Ние почиваме в астралния свят, за да възстановим хармонията на астралното тяло, защото от гледна точка на Духовната наука умората е само дисхармония във физическото и астралното тяло. Връзката между физическото и астралното тяло може да се илюстрира по следния начин. Ако вземем гъба, я нарежем на хиляда малки парченца и ги поставим в чаша вода, така че водата да се абсорбира в тези мънички парченца, това представлява будното състояние на средностатистическия човек. Ако изстискаме малките гъби и съберем водата отново в контейнера ѝ, тя се стича в една обща маса: По същия начин човешките астрални тела, които през деня са били индивидуализирани, подобно на капките вода, които са били абсорбирани в малките гъби, влизат в общата астрална субстанция и се укрепват от нея. Това разпознаваме всяка сутрин по факта, че умората ни е изчезнала. Докато човек не стане виждащ, астралното му тяло през нощта се смесва с останалите; но при виждащия условията са различни. Различните растения не притежават собствено астрално тяло, но целият растителният свят има едно общо астрално тяло, а именно това на земята. Земята е живо същество, а растенията са част от нея – точно както косата принадлежи на човешкото тяло:

Четвъртият принцип на човека е егото. Думата „аз“ може да бъде произнесена от човек само по отношение на себе си; тази дума никога не може да достигне до ухото ни отвън по отношение на нас самите. Когато това „аз“ звучи в едно същество, тогава Бог се изразява в него. По отношение на егото, животинският, растителният и минералният свят са в различно положение. Например, едно животно не може да каже „аз“ на себе си, както и пръст на ръката ни не може да каже „аз“. Ако пръстът искаше да назове своето „аз“, той би трябвало да посочи „аз-а“ на човешкото същество; по същия начин животното би трябвало да посочи егото, което принадлежи на същество, живеещо в астралния свят. Всички лъвове, всички слонове и т.н. имат общо групово его; по този начин има групово его на лъв, групово его на слон и т.н.

Ако растенията искаха да посочат своето его, те ще трябваше да посочат общо его в центъра на земята, в нисшия духовен свят. Когато едно животно е ранено, то изпитва болка. При растението е различно и ясновидецът може да каже, че откъсването на цвете или отрязването на царевицата дава на земята същото приятно чувство, което кравата изпитва, когато телето ѝ източва млякото от нея. Но когато растението бъде изтръгнато от земята с корен, това е все едно да откъснем парче плът от животно. В астралния свят това се усеща като болка.

Ако търсим егото на минералите, не бихме го намерили в същество, образуващо център в духовния свят, защото егото на минералите се намира във висшия духовен свят, разпространено навсякъде като сила на целия космос.

В християнската окултна доктрина светът, в който се намират еготата на животните – астралният свят – се нарича светът на Светия Дух, а светът, който съдържа еготата на растенията – нисшият духовен свят – светът на Сина. Когато виждащият започне да има възприятия в този свят, „Словото“, „Логосът“ му говори. В същото окултно учение светът на минералните егота – висшият духовен свят – се нарича светът на Духа Отец.

Човекът е въвлечен в процес на непрекъснато развитие. Вече се запознахме с четирите принципа на неговата природа; те са това, което Питагор нарича в своята школа долна кватернерна система. Дивакът, цивилизованият човек, идеалистът, светецът - всички притежават тези четири части. Но дивакът е роб на своите страсти; цивилизованият човек вече не следва безразборно всичките си страсти и желания; идеалистът прави това още по-малко, а светецът ги е овладял напълно. Егото работи върху астралното тяло и отделя част от него. В хода на човешката еволюция тази част става все по-голяма и по-голяма, докато наследената част става все по-малка. При Франциск от Асизи почти цялото астрално тяло е обработено от егото и е трансформирано. Тази трансформирана част формира петия принцип на човешката природа: Духовното Аз.

Но егото може да стане и господар на етерното или жизненото тяло. Частта от етерното тяло, която е била трансформирана от егото, се нарича Дух на Живота. Етерното тяло се трансформира под влиянието на изкуството и религията. Влиянието на религията е особено силно, защото се повтаря ден след ден и това повторение е магическата сила, която трансформира етерното тяло. Но съзнателната работа в окултното обучение действа най-силно върху етерното тяло, а медитацията и концентрацията са използваните тук средства. Относителната скорост при трансформацията на етерното тяло и астралното тяло може да се сравни с движението на часовата и минутната стрелка на часовник. Ако човек успее да промени темперамента си дори малко, което зависи от състоянието на етерното му тяло, това е по-ценно за него от усвояването на много хитри теории. Необходима е най-голяма сила, за да се промени съзнателно физическото тяло. Средствата за това са дадени само в окултната школа. Тук можем само да посочим, че регулирането на дишането е началото на тази трансформация. Физическото тяло, което е съзнателно трансформирано от егото, се нарича Духовен Човек или Атма. Силата за трансформацията на астралното тяло тече към нас от света на Светия Дух; силата за трансформацията на етерното тяло тече към нас от света на Сина или Словото; силата за трансформацията на физическото тяло тече към нас от света на Отеца Дух или Божествения Отец.

Лекция III

Идеите, съдържащи се в Евангелието от Йоан, са толкова дълбоки, че ще можем да разберем правилно този документ във всичките му части само когато сме положили правилната основа за това чрез познанието за еволюцията на нашата планета. Съществува забележително съответствие между началото на Евангелието от Йоан и първите думи на Библията. Първите думи на книгата Битие са: „В самото начало Бог създаде небето и земята“; а в Евангелието от Йоан първите думи са: „В самото начало бе словото“. Тези начални думи дават основния тон на цялото Евангелие от Йоан. Развитието на земята може да бъде разбрано правилно само когато се осъзнае, че в нея действат същите закони, както в еволюцията на отделния човек. Планетата, видима за сетивата, е, от гледна точка на Духовната наука, само тялото на духа, който живее в нея. Това духовно Същество преминава през многократни превъплъщения, точно както човекът. Духовното изследване разпознава три превъплъщения, преди земята да достигне сегашното си състояние. С това не искаме да кажем, че тя не е преминала през други превъплъщения преди това, но дори за най-висшия ясновидец могат да бъдат познати само три предходни и три следващи превъплъщения. Те, заедно с настоящото превъплъщение, правят седем. Когато използваме това число седем, не сме подложени на никакво суеверие. Когато човек стои на открито, той вижда еднакво далеч във всички посоки. Същото е и с ясновидеца; той също вижда еднакво далеч във времето както напред, така и назад. В Духовната наука тези седем въплъщения на Земята се наричат: Сатурн, Слънце, Луна, Земя, Юпитер, Венера и Вулкан. Тези имена означават само състояния на едно и също Същество.

Сатурн е бил състояние на нашата Земя в далечното минало. Сегашната планета Сатурн е свързана със сегашната Земя като дете със старец, а Земята някога е била в състояние на Сатурн, дете. Отново, не бива да се мисли, че в следващото въплъщение на Земята човечеството ще се скита по сегашната планета Юпитер; но в следващото си въплъщение Земята ще достигне състоянието, в което сегашната планета Юпитер съществува днес.

Между две планетарни въплъщения се намира един вид небесно или духовно състояние - Пралая. Периодът между две планетарни състояния не е период на покой, както и периодът, през който човек живее между две въплъщения; това е време на духовна дейност и подготовка за следващия живот. Външно това състояние изглежда мрачно. Когато Земята е излязла от Пралая, за да премине в състоянието на Сатурн, тя не е била съставена така, както е днес. Ако вземем всички вещества и Същества, съдържащи се в Земята, Слънцето и Луната, и образуваме от тях едно тяло, тогава бихме имали това, което е съставлявало Земята, когато е преминала от това мрачно състояние в състоянието на Сатурн. Тя не се е появила като тяло без никакво същество; сегашното човечество вече е било там, но в

състояние, подходящо за това на планетата. На Сатурн ние формирахме първите основи на физическото тяло. Можем да добием представа за физическото устройство на човека по това време, ако се опитаме да осъзнаем материалното състояние на планетата. На Сатурн не е имало телесни състояния, каквито срещаме днес. Нямаше твърди, течни или газообразни вещества; материята беше в състояние, което съвременният физик не би разпознал като телесно.
Духовната наука познава четири състояния на материята: земя, вода, въздух и огън или топлина. Под „земя“ разбираме всичко, което е твърдо; следователно замръзналата вода или лед са включени в „земя“. „Вода“ е всичко, което е течно; следователно разтопеното желязо или метал също е „вода“. Въздухът е всичко, което е газообразно; следователно парата би попаднала под заглавието „въздух“. Според гледната точка на съвременния физик, огънят или топлината е само състояние на материята, изключително бърза вибрация на най-малките ѝ частици. Но за Духовната наука топлината също е вещество, много по-фино от въздуха. Според Духовната наука, когато тялото се нагрява, то абсорбира веществото на топлината; когато се охлажда, се разделя с топлина, веществото на топлината може да се кондензира във въздух, който от своя страна може да се кондензира във вода, а тя в земя. Всички вещества някога са присъствали само като топлина. Когато Земята е била в състояние на Сатурн, е съществувала само топлина.
Първите зачатъци на човешкото тяло също са били оформени от топлинната субстанция, въпреки това някои органи са били обозначени още тогава. Не само че е съществувал зародишът на физическото тяло, но е съществувал и Духът, най-съкровеното същество на човека, Човекът-Дух. Този Човек-Дух почиваше в лоното на Божеството, което образуваше духовната атмосфера на Сатурн. Човекът-Дух не беше самостоятелно същество, както не е независим нито един от пръстите ни днес, едва в края на Вулканския период той ще бъде независим.
В следващата епоха, Слънчевия период, материята – а също и човешките тела – се кондензира от състояние на топлина до формата на „въздух“. Вследствие на това етерното тяло на човека се добавя към съществуващото физическо тяло, а от духовна страна Божеството слиза, така да се каже, още една стъпка и образува Животворящия Дух.
В Лунния период материята се кондензира до течно състояние, а най-плътната субстанция може да се сравни с восък. Човекът също се развива допълнително и се формира астралното тяло, а от друга страна (от духовна страна) и Духовното Аз. По това време човекът все още не е развивал его; той може да се сравни с животните на днешното време, въпреки че изглеждаше доста различно от тях.
След периода на покой, който последва Периода на Настроението, Земята се появи отново в настоящия си период на еволюция и тогава тя съдържаше в себе си веществата и същества, които сега се съдържат в днешните Слънце, Луна и Земя. Човекът беше толкова пречистен материално, че астралното му тяло стана способно

да приеме Аз, защото това астрално тяло се оформи като носител на Аза. От друга страна, Духът се беше сгъстил дотолкова, че можеше, като Аз, да оплоди по-нисшите тела.

Атма	Атма	Атма	Атма, Духовният човек
	Будхи	Будхи	Будхи, Духът на живота
		Манас	Манас, Духовното Аз
			Аз
Сатурн	**Слънце**	**Луна**	**Земя**
			I-носител
		Астрално тяло	Астрално тяло
	Етерно тяло	Етерно тяло	Етерно тяло
Физическо тяло	Физическо тяло	Физическо тяло	Физическо тяло

Първото важно космическо събитие беше отделянето на Слънцето от Земята. Това отделяне беше необходимо, за да се осигури подходящо поле за действие на висшите духовни Същества – онези духовни Същества, които дотогава бяха обединени с човечеството и сега бяха готови да преминат към по-висша дейност. Тези висши Същества бяха достигнали целта на човешката еволюция още по време на Сатурновия период и тогава те бяха на етапа на еволюция, който човекът ще достигне едва в далечния Вулканически период на Земята. Отново, други висши духовни Същества вече бяха достигнали в Слънчевия период на Земята възвишеното състояние, което човечеството ще достигне едва в Венериния период. Това са Съществата, които сега ни изпращат своите сили с физическата слънчева светлина. Тези два вида Същества се отделиха от Земята и, вземайки със себе си най-финитe вещества и сили, образуваха сегашното Слънце.

Беше тъжно време, когато Слънцето беше отделено от Земята, а Луната все още беше в нея. Съществуваше опасност човекът да бъде потопен в чиста форма, духовната му част да изчезне и с нея всяка възможност за развитие. Ако Слънцето беше останало съединено със Земята, това би довело до толкова бързо развитие на човека в посока на духовното, че той нямаше да може да се развие телесно. Ако, от друга страна, силите на Луната бяха останали съединени със силите на Земята, целият живот щеше да се втвърди в чиста форма, човешките същества щяха да се

превърнат в статуи и, както казва Гьоте във „Фауст“, щеше да се появи „кристализирал народ“.
Чрез отделянето на силите на Слънцето и Луната от Земята се е постигнало равновесието между живота и формата, необходимо за еволюцията на човечеството. Само защото тези сили от този момент нататък са могли да действат върху човека отвън, той е могъл да продължи да се развива по правилния начин. Силите, идващи от Слънцето, създават и оплождат *живота* ; силите, идващи от Луната, изливат този живот в твърди *форми* . Формата на физическото тяло, което сега притежаваме, дължим на Луната; но животът, който потъва в това тяло, идва от Слънцето.
Чрез едно от Слънчевите Същества, съединяващо се с Луната, тези два потока от Слънцето и Луната действат по правилния начин. Съществата, стоящи на нивото на Боговете, се отделиха от Слънцето; едно от тези Същества се отдели от останалите и направи сегашната Луна свое обиталище. Този Дух, който е съединен с Луната, е известен като Йехова, Богът на Формата или Лунното Божество. Този Бог Йехова или Яхве така оформи трите тела на човека, че те станаха способни да приемат капката на егото. Йехова оформи човешкото тяло по свой образ, „по образ Божий го създаде“ (Битие 1:27).
Окултните школи от всички епохи са притежавали това знание за еволюцията. В християнската окултна школа на Дионисий Ареопагит ученикът е получил това учение приблизително по следния начин. Неговият учител му е казал: наблюдавайте различни царства на природата. Виждате камъните. Те са неми; не проявяват нито радост, нито скръб. Наблюдавайте растенията. Те също са неми, не изразяват нито удоволствие, нито болка. Животните са се издигнали над това ниво; те не са неми. Ако с духовно изострен поглед проследите тяхното развитие, ще видите, че в звуците, издавани от животните от далечното минало, същото се изразява като звуци през космоса. Колкото по-нагоре се издигате в царствата на природата и се приближавате до Човека, толкова повече ще откривате, че звукът става израз на индивидуална болка и индивидуално удоволствие. Само на човека е дадено да изразява чрез звук това, което произлиза от неговия индивидуален дух. Животното изревава това, което се случва в природата; но звукът се е превърнал в слово, когато Яхве е оформил човешките тела така, че духовните Същества на Слънцето да могат да потънат в тях. Когато звукът се превърне в слово, Духът влиза в астралното тяло. Смисълът и значението проникнаха в звука, когато висшите Слънчеви Сили натиснаха формите, създадени от Йехова. Действителното духовно начало на човека беше, когато в него прозвуча първата дума.
Сега стигнахме до точката, засегната от евангелист Йоан в първия стих на неговото Евангелие: „В самото начало бе Словото“. Висшият Дух, съединен със Слънцето, Този, който изпрати Егото на Земята, е наречен в окултното учение: „Христос“. Но Егото, като части от Слънцето-Логос, само постепенно се е вливало във формите.

„Светлината“ е извирала от Слънцето-Логос, но малцина са я получавали в онези стари времена; тези, които обаче са я получавали, са се различавали от своите събратя. Те са били наричани Божии деца или Божии синове (св. Йоан, 1:13). Те са притежавали четири принципа: физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и его, въпреки че четвъртият, най-младият принцип, е бил все още слаб и блед. „Светлината“ обаче трябва да дойде при всички хора, но за това време е необходимо. Това е посочено в стихове от осми до четиринадесети. Но е имало няколко мъже, които вече са получили светлината във висока степен, така че са знаели за нея и са могли да я свидетелстват, и те са учили други. Тези, които са свидетелствали за „светлината“ от собствения си опит, тези, които са могли да посочат, че идва Някой, Който за първи път ще предложи светлината на всички, са били в окултното учение, наречено „Йоан“ (Глава 1:6-7). Авторът на един от тези „Йоани“. В осемнадесети стих четем: „Никой човек никога не е виждал Бога.“ Тоест, никой преди „Йоани“, защото Той се е олицетворил едва в Христос Исус. Събитието на Голгота е най-великото събитие в еволюцията на Човека и Космоса.

Лекция IV

В началото на днешното ни изучаване трябва да се занимаем с една дума, която е много важна в Духовната наука. В християнската окултна наука Старата Луна се нарича Космос на Мъдростта, а Земята - Космос на Любовта. Под „Луна“ тук имаме предвид Лунния период на Земята. Причината Старата Луна да се нарича Космос на Мъдростта е, че всичко, което тогава се е развило, е било изпълнено с мъдрост. Когато Земният период е последвал Лунния период, Космосът на Мъдростта е бил заменен от Космоса на Любовта. Когато Земята е излязла от тъмнината на Пралая, отново са се появили зачатъците на човешкото същество, които са били развити в предишни периоди - физическото, етерното и астралното тяло. На Старата Луна Мъдростта е била имплантирана в тези тела и техните взаимни взаимоотношения; следователно ние откриваме мъдрост в конституцията на тези три тела. Най-голяма мъдрост намираме в строежа на физическото тяло, по-малко в това на етерното тяло и още по-малко в това на астралното тяло. Ако внимателно наблюдаваме човешкото тяло, откриваме тази мъдрост във всеки орган, във всяка част. Например, ако изучаваме горната част на човешката бедрена кост, в нея откриваме мрежа от клетки, красиво изградени с оглед на тяхното предназначение. Никой инженер от днешно време не би могъл да произведе тези две колони, които носят горната част на човешкото тяло, с най-малък разход на материя и сила. Мъдростта е била влагана в човешкото тяло, докато божествените Духове са работили върху него. Като правило физическото тяло се разглежда като най-долната част на човека, несправедливо, защото най-голямата мъдрост може да се види именно във физическото тяло. Само чрез тази мъдрост е възможно физическото тяло да издържи на атаките, непрекъснато отправяни върху него от астралното тяло, и по този начин да не се разпадне преждевременно. Удоволствията и желанията, които владеят във физическото тяло, когато се пие чай, кафе и т.н., са атаки на астралното тяло върху физическото тяло и особено върху сърцето. Следователно то трябва да бъде толкова мъдро изградено, че тези атаки да могат да бъдат издържани в продължение на десетилетия. Разбира се, подходящата форма на сърцето може да бъде открита само чрез подлагането му на много трансформации.

Мъдростта лежи в основата на изграждането на света и именно поради тази причина нашият интелект сега може да я търси и намира там. Но мъдростта не е дошла внезапно в света, тя само е била излята бавно и постепенно; и по същия начин любовта също ще проникне в Земята много постепенно. Целта на еволюцията на нашата Земя е да бъде проникната от любов. Любовта едва е започнала да прониква в Земята в най-малка степен, но ще се разпространява все повече и повече и в края на Земния период всичко ще бъде наситено с любов, точно както е било наситено с мъдрост в края на Лунния период.

Когато Луната се отдели от Земята, силата на любовта се съдържаше в нея само семенно. Първо, само онези, които бяха свързани помежду си чрез кръв, се обичаха. Това състояние на нещата продължи дълго време; след това сферата на действие на любовта постепенно се разшири. За възприемането и упражняването на любовта е необходима известна независимост. От началото на човешката еволюция винаги са действали две сили: едната, която сближава, и другата, която разделя (силите на Слънцето и Луната). Под влиянието на тези две сили човекът е бил толкова развит, че трите му тела, заедно с носителя на егото, са се насочили към Духа-Аз, Духа-Живот и Духа-Човек. Но окончателното обединение не би могло да се осъществи без добавянето на нова космическа сила. Тази сила, която упражняваше особено силно влияние след отделянето на Луната, дойде от друга планета, която влязо в забележителна връзка със Земята. Тази планета, Марс, направи един вид проход през тялото на Земята, когато последната започна своята еволюция. Дотогава желязото липсваше в Земята и чрез появата му на Земята ходът на еволюцията се промени с един удар. Планетата Марс донесе желязо на Земята и оттогава стана възможно човекът да развие топла кръв, съдържаща желязо. Чрез Марс астралното тяло получи и нов принцип - сетивната душа, смелата душа. Когато Марс влезе, в душата се разви агресивният елемент. Сега трябва да разграничим у хората физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и сетивната душа. Червената, топла кръв беше резултат от дейността на сетивната душа върху физическото тяло; след това опложданият Аз можеше постепенно да се влее в човешкото същество.
„Кръвта е много специална течност.“ Богът на Формата, Йехова, сега играеше особено важна роля. Той завладя новоразвития орган, кръвта, проникна го със Своите сили, трансформира агресивните качества на смелата душа в сили на любовта и направи кръвта физически проводник на Егото.
В началото всеки човешки индивид не е притежавал собствено Его. Същата сила на Йехова, силата на Егото, същото Его е действало във всички, които са били свързани по кръвна линия, които са запазили една и съща кръв чрез ендогамия (почти брак). Малка група от този вид е имала общо Его. Индивидът е бил свързан с цялото семейство, както пръстът е свързан с цялото тяло. В началото е имало групови души; индивидът се е чувствал част от семейството или племето; и същото Его е живяло през няколко поколения, не е било ограничено до онези, които са живели по едно и също време; общото Его се е усещало, докато кръвта е оставала несмесена, докато онези, които са принадлежали към едно и също племе, са се женили помежду си. Следователно Егото не се е усещало като нещо лично, а като нещо общо за всички членове на племето. Точно както човек сега си спомня преживяното от времето на раждането си, така и мъжете от онова време си спомняха какво са правили предците на същото племе толкова живо, сякаш самите те бяха го преживели: внукът и правнукът усещаха в себе си някакво Его, което е живяло в дядото и

прадядото. Когато узнаем това, ще разберем тайната на великата епоха на патриарсите. Например, „Адам“ не беше името на отделен индивид, а на общото Его, което течеше през много поколения. Току-що казахме, че Йехова превърна кръвта във физическия проводник на Егото. Той направи това, като пое в свои ръце развитието на кръвта. Той изрази силата Си чрез вида дишане; човекът стана Йехова-човек чрез Йехова, който му даде дишането. Фактът, че човекът, на когото бяха предоставени необходимите предварителни условия, имаше вдъхнато живото дишане, трябва да се приема съвсем буквално. „Йехова вдъхна дишане в човека и той стана жива душа“ (Битие 2:7). Но това вдишване на душата не се е случило внезапно, а е било процес, който е продължил хиляди години. Така човекът е станал дишач на въздух.

На Старата Луна е имало нещо друго вместо дишането на въздух. Докато човекът на днешния ден вдишва и издишва въздух и по този начин има източник на топлина в себе си, неговите предци на Старата Луна, състоящи се от физически, етерни и астрални тела, са вдишвали субстанцията на топлината или огъня навътре и навън. Предшествениците на човека на Старата Луна са били огнедишащи. Окултната наука разглежда цялата материя само като израз на духа. Ние вдишваме и издишваме не само въздуха, ние вдишваме Духа, който той съдържа. Въздухът е тялото на Йехова, точно както плътта е тялото на човека. Споменът за това е изразен в немската легенда за Вотан, който язди във вятъра. Това, което е било вдишвано и издишвано на Старата Луна, също е било дух.

На Старата Луна е имало същите духовни Същества, които живеят на Земята; там те са живели в огън, но на Земята са се превърнали в духове на въздуха. В космическата еволюция Съществата изостават в развитието си, точно както някои ученици изостават в училище. Съществата, които са направили Слънцето свое обиталище, са се развили по-бързо и са направили прехода от огнени духове към въздушни духове; но голямо множество същества не са направили този преход. Първите сега са действали върху човека като духовни сили отвън, от Слънцето и Луната. Човекът ги приема в себе си чрез дишането си. Между Човека и тези високо развити Слънчеви Духове са духовните Същества, които, вярно е, са се развили много по-далеч от човека на Луната, но не толкова бързо, колкото Слънчевите Духове и Йехова. Те все още не са били в състояние да влияят на човека чрез дишането му, въпреки това са се стремили да му влияят. Те са били Огнените Духове, които не са завършили задачата си. Те са действали в елемента топлина и това е съществувало в кръвта на човека. Те са живели в тази топлина.

Така в хода на своята еволюция човекът е поставен между Въздушните духове, които живеят в дишането му (висшите духове, които го пронизват с Дух), и Огнените духове, които живеят в топлината на кръвта му. Те действат в кръвта му като противници на Бог Йехова. Йехова се е стремял да държи хората заедно чрез любов в малки групи, Той е искал да ги изпълни с чувството за принадлежност. Но

ако любовта съществуваше само в тази форма, хората никога нямаше да станат независими същества; те щяха да трябва да развият любовта неволно. Огнените духове насочили атаките си срещу това, в резултат на което човекът получил личната си свобода. Малките групи от хора били разбити. Единственият интерес на Йехова бил да води хората заедно в любов, Той действал в кръвта като Бог на кръвната любов. Действието на Огнените духове било различно; именно те донесли изкуството и науката на хората. Тези духове се наричат още Луциферически духове. По-нататъшният ход на еволюцията на човечеството протичал под влиянието на Луцифер, който носи свобода и мъдрост на човека. Под ръководството на Бог Йехова хората трябвало да бъдат водени заедно чрез принципа на кръвното братство. Фактът, че човекът е станал свободен гражданин на Земята, той дължи това на Луцифер. Йехова поставил хората в Рая на Любовта; тогава се появил Огненият дух, Змията, във формата, която човекът някога е притежавал, когато все още е дишал огън, и отворил очите на хората за това, което все още е останало от Старата Луна. Това Луциферско влияние било възприето като изкушение. Но онези, които били обучавани в окултните школи, не гледали на това просветление като на погрешно; великите Посветени не са свалили Змията, а подобно на Моисей в пустинята, са я издигнали. (Числа 21:8-9)

Това, което се разкри в човечеството, се проявяваше за дълъг период чрез Йехова като кръвна любов. Наред с това действаше Духът на Мъдростта, принцип, който трябва да подготви нещо различно. Любовта постепенно се разпространяваше от по-малки към по-големи групи човешки същества, от семейства до племена и народи. Характерен пример за това е еврейският народ, който се чувстваше като група, която принадлежи заедно и наричаше всички останали „галилеяни“, т.е. тези, които не принадлежаха към кръвта. Но човечеството трябваше да получи не само кръвна любов, но и духовна любов, която ще обгърне цялата земя с връзка на братство. Периодът, през който човечеството беше обединено от любовта, която съществуваше между родниите, трябва да се разглежда само като период на подготовка за това, което щеше да дойде по-късно. Действието на Луцифер също, което се състоеше в разкъсването на връзките, които обвързваха човешките същества, е само подготовка за дейността на едно висше Същество, което щеше да дойде. Това висше Същество беше наричано в християнските окултни школи истинският Носител на Светлина, истинският Луцифер, Христос.

Нека сега се върнем към периода, когато атлантското човечество е живяло на Земята. Тогава Земята е имала съвсем различен вид. Между Европа и Америка, където сега се простира Атлантическият океан, е имало суша, част от Земята, която сега лежи на дъното на океана. Съвременната наука постепенно стига до знанието, че някога е съществувал континент там, където сега се намира Атлантическият океан. В списанието на Хекел „Космос“ има интересна статия за „Атлантида“. Атлантида е била обитавана от хора, които са били доста различни от днешните.

Връзката между етерното и физическото тяло тогава е била доста различна от тази, която е сега. Ясновидецът вижда две точки в човешката глава, едната в етерния мозък, другата във физическия мозък, между очите, на около половин инч под повърхността. При съвременния човек тези две точки съвпадат, но при атланта това е било различно; етерният мозък е проектиран на известно разстояние отвъд физическия мозък и двете точки не съвпадат. В изключителни случаи при хората от днешното време може да се случи и тези две точки да не съвпадат и последствието да е - идиотизъм. Едва през последната третина на Атлантската епоха тези две точки се съединяват и едва оттогава човекът се научава съзнателно да си казва „аз“. Преди това време атлантите не са можели да смятат, да мислят логично или да си формират преценка; но са притежавали прекрасна памет, която се е простирала през поколенията, и са били смътно ясновидски. Те не са виждали ясно очертанията на физическите обекти, но са възприемали психически явления. Когато атлантът срещне животно, той ясновидски възприема отношението на съществото към него, независимо дали е приятелско или враждебно. Например, ако види червеникаво-кафяв цвят, той се обръща, защото знае, че приближава враждебно влияние; но ако види червеникаво-виолетов цвят, той знае, че приближава нещо, което му съчувства. Той също така разпознава стойността на определени храни за него с помощта на това ясновидство. Животните от днешно време, които са запазили това смътно ясновидство, разграничават по подобен начин растенията по ливадите по отношение на тяхната хранителна стойност или вредния им характер. Видението, което човекът сега притежава в сънищата, е упадъчен остатък от ясновидството на древните атланти. Сред атлантите не е имало такова ясно разделение между съзнанието за будност и сън, каквото е при съвременния човек. Дневното им съзнание е било по-неясно от нашето, но съзнанието им по време на сън и сънуване е било по-ясно. В ранната част на Атлантската епоха е имало и периоди на пълно безсъзнание, изпълнени с могъщи картини на сънища. В тези много ранни времена атлантите също не са осъзнавали акта на размножаване. Това се е случвало в състояние на пълно безсъзнание. Когато атлантът се е събудил,Той не знаеше нищо за акта на размножаване; този процес му беше показан само в картинни изображения. Напомня ни за това гръцката легенда, която разказва за двама души, дошли в Гърция и хвърляли камъни след себе си, и от тези камъни се развили хора. Актът на размножаване е бил забулен в несъзнавано, докато браковете са се сключвали между кръвни роднини. Благодарение на дейността на Луциферските духове, които отворили очите на хората, хората са се пробудили до съзнание и са разпознали акта на размножаване съзнателно. Хората са се научили да различават доброто от злото. Тъй като хората вече са знаели за любовта си и вече не са се питали за кръвната връзка, те са станали независими. Тогава Йехова е заменен от Христос, Който донесе по-висша любов в света и направи човека независим от членовете на неговото племе и кръвните връзки. Тази универсална любов едва сега

започва; но когато Земята един ден премине през своето съществуване към Юпитер, тя ще бъде изцяло пропита от тази духовна любов. Именно към тази вселенска любов се отнася Христовото изказване: „Ако някой дойде при Мене и не намрази баща си и майка си, жена си, чадата си, братята си и сестрите си, а още и собствения си живот, не може да бъде Мой ученик.“ (Лука 14:26). Христос е, Който излива тази вселенска любов все повече и повече върху Земята. Еволюцията на Земята е разделена на две части чрез появата на Христос Исус – кръвта, която течеше на Голгота, означава замяната на любовта към родните с духовна любов. Това е връзката между Йехова, Луцифер и Христос.Еволюцията на Земята е разделена на две части чрез появата на Христос Иисус – кръвта, която течеше на Голгота, означава заместването на любовта към взаимоотношенията с духовна любов. Това е връзката между Йехова, Луцифер и Христос.Еволюцията на Земята е разделена на две части чрез появата на Христос Иисус – кръвта, която течеше на Голгота, означава заместването на любовта към взаимоотношенията с духовна любов. Това е връзката между Йехова, Луцифер и Христос.

Лекция V

„Законът беше даден чрез Моисей, но благодатта и истината дойдоха чрез Иисус Христос.“ Ако разберем задълбочено този пасаж, ще разберем и онова дълбоко значимо събитие в историята на човечеството, което се случи чрез появата на Христос на Земята. В по-ранните лекции на този курс проследихме еволюцията на човечеството в общи линии и описахме начина, по който съзнанието на Егото се е развивало в далечното минало - цели групи и поколения човешки същества са имали едно общо Его. От това се научихме да разбираме дългата епоха на патриарсите. Постепенно това чувство за Егото се ограничаваше все повече и повече до отделните личности. Показахме също как в тази еволюция се усещаха два духовни потока: единият беше потокът на кръвното родство, който се стремеше да държи хората заедно чрез естествени връзки, а другият - Луциферическият, който правеше хората независими и ги подготвяше за чисто духовната връзка, която предстоеше.

През целия период на Стария завет под „Закон“ се е разбирало нещо, което внася ред в човешкото общество отвън. След като кръвното родство е загубило своята обвързваща сила, хората е трябвало да бъдат доведени в определена връзка помежду си чрез външен мисловен ред. Законът е бил възприеман като нещо, идващо отвън, и този Закон, даден отвън, е валиден, докато „благодатта и истината“ или предаността и истината, които идват чрез Исус Христос, не развият в нас отвътре разбирането за истинското знание. Предаността и истината могат да се развиват само постепенно. Християнството, което трябва да внесе преданост и истина на мястото на Закона, е едва в началото на своя растеж; колкото по-нататък напредва Земята в своята еволюция, толкова по-силно ще бъде влиянието на християнството върху човечеството. Човечеството трябва да се издигне до етап от социалния живот, на който всеки е привлечен, от импулс, възникващ в него, да действа към ближния си като брат към друг. Хората обаче не биха могли сами да се издигнат до този висок етап на развитие и задачата на християнството е да им помогне да направят това. Хората вече няма да се нуждаят от външен закон, който да им налага това отношение, когато имат вътрешния импулс да действат така, че предаността и истината да са мотивите за техните действия.

С гореизложеното не искаме да кажем, че човечеството вече не се нуждае от Закона, а че това, което описахме, е идеал, към който трябва да се стремим. Постепенно хората ще стигнат дотам, че хармонията на света ще бъде постигната чрез техните доброволни действия, но за да бъде постигната тази цел, е трябвало да се намеси Силата, която в Евангелието е наречена Христос. В окултните школи се казва, че този, който със собствената си вътрешна сила е способен да се издигне до това отношение към всички свои ближни, „носи Христос в себе си“. За да разберем

какво ще кажем, първо ще е необходимо да преразгледаме още веднъж истинската конституция на човека.
Припомнете си съдържанието на третата лекция с помощта на следния пример:

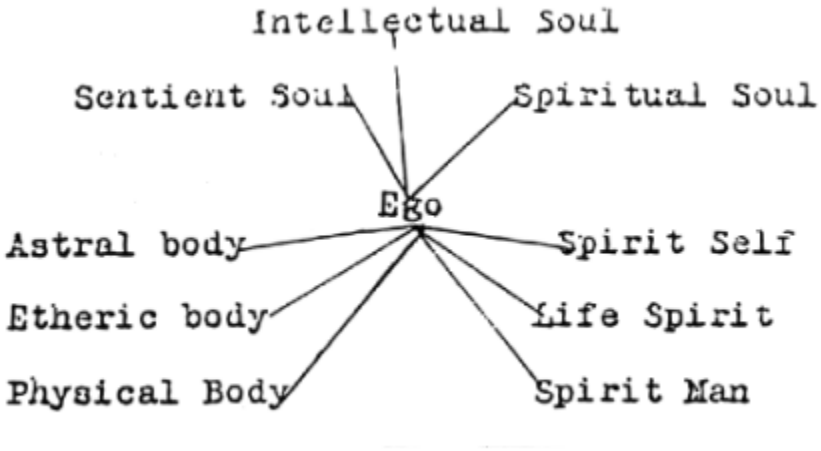

Диаграма 1

Чрез работата на Аза върху астралното тяло, последното се трансформира в Духовно Аз. Но това се случва стъпка по стъпка, като първо се развива сетивната душа, след това интелектуалната душа и накрая духовната душа; след това Духовното Аз се излива в пречистената и зряла духовна душа. По същия начин Егото работи върху етерното тяло и импулсите, които са най-ефективни в този случай, са влиянията на изкуството, религията и окултното обучение.
В предхристиянските времена е имало и окултни школи, където учениците са били обучавани, за да могат да гледат във висшите светове; но това виждане е съществувало само сред истинските ученици в най-скритите окултни школи и дори те само в самия момент на посвещението, когато етерното тяло е било отделено от физическото тяло. Възкресението на човешко същество, за да може да вижда в духовния свят, се е наричало Посвещение. Във всички посвещения от предхристиянските времена този, който е трябвало да бъде посветен, е трябвало да бъде приведен в един вид сънно състояние. Този сън на посвещението се е различавал от обикновения сън по факта, че при втория етерното тяло остава съединено с физическото тяло, докато при първия етерното тяло е било за кратко отделено от физическото тяло. През това време Йерофантът е трябвало да поддържа тялото живо. Чрез отделянето на етерното тяло е било възможно то да бъде отведено, заедно с другите части, във висшите светове, за да може там да претърпи преживявания, които впоследствие да бъдат предадени на физическия мозък. Това е бил методът на посвещение в предхристиянските времена.
Чрез идването на Христос Иисус се появи един съвсем нов вид посвещение. Представете си, че човек е преобразил цялото си астрално тяло в Духовно Аз. След

това това Духовно Аз се отпечатва в етерното тяло, както печат се отпечатва в печатен восък, и му дава своя отпечатък. По този начин етерното тяло се превръща в Дух Живот. Когато това се случи напълно, Духът Живот се отпечатва във физическото тяло и го превръща в Духов Човек. Едва чрез появата на Христос Иисус стана възможно Духът Живот да се отпечата директно в тялото Живот; и преживяванията, преживени във висшите светове, отсега нататък можеха да бъдат въплътени във физическия мозък, без необходимостта от предварително отделяне на етерното тяло. Така всички предхристиянски посветени са преминали през преживяванията на посвещение извън физическото тяло; след това те са се спуснали отново във физическото тяло и оттогава нататък са могли от собствения си опит да съобщят какво се е случило в духовния свят.
Буда, Моисей и други са били посветени от този вид. В Исус за първи път на Земята е дошло Същество, което, докато все още е било във физическото тяло, е можело да види живота на висшите светове. Ученията на Буда, Моисей и др. са били напълно независими от личността на техния представител. Тези, които приемат ученията на Буда или Моисей, са будисти или последователи на Моисей, защото тези основатели на религията са предали само това, което са преживели във висшите светове. С Христос е различно. Само чрез Неговата личност Неговите учения стават християнство и за да бъдеш християнин, не е достатъчно просто да следваш ученията на християнството. Само онези са истински християни, които се чувстват обединени с историческия Христос. Някои изречения, съдържащи се в християнското учение, или нещо много подобно на тях, биха могли да бъдат намерени и в този свят преди появата на Христос; но това не е въпросът. Съществено е, че християнинът вярва в Христос Исус, че Го смята за Този, Който, докато ходи в плът, представлява съвършения човек.
В древността често се е казвало: „Посветеният е божествен човек.“ Причината за това се е криела във факта, че по време на церемонията на посвещението посветеният е бил горе в духовния свят с духовните или божествените Същества; тогава той е бил божественият човек. Но човек е можел да „види“ във физическото тяло за първи път чрез Христос Исус, Божеството, но никога преди това. Затова трябва да приемем думите от Йоан 1:18 съвсем буквално: „Никой никога не е виждал Бога; Единородният Син, Който е в лоното на Отца, Той Го е изявил.“ Преди Божеството е можело да бъде възприето само от този, който самият е извършил възнасянето. В Христос Божеството за първи път е слязло видимо на Земята. Това ни е казано в Евангелието от Свети Йоан (Глава 1:14): „И Словото стана плът и живя между нас (и видяхме славата Му, слава като на Единородния от Отца), пълно с благодат и истина.“ Това се е преподавало и в Дионисиевото училище. Христос дойде, за да покаже на хората пътя; те трябва да станат Негови последователи; те трябва да се подготвят да отпечатат това, което е в етерното тяло, във физическото тяло; тоест, да развият в себе си Христовия принцип.

Евангелието от Йоан е книга на живота. Никой, който просто го е изследвал с интелекта си, не е разбрал тази книга; само този, който я е преживял, я знае наистина. Ако човек размишлява върху първите четиринадесет стиха ден след ден в продължение на известно време, той ще открие смисъла на тези думи. Това са наистина думи, които, когато човек размишлява върху тях, събуждат в човешката душа способността да вижда различните части на Евангелието, като например сватбата в Кана във втора глава, разговора с Никодим в трета глава, като свои собствени преживявания в голямата астрална картина. Чрез тези упражнения у човека се развива ясновидство и той може сам да изпита истината на написаното в Евангелието от Йоан. Стотици са преживели това. Авторът на Евангелието от Йоан е бил велик Пророк, посветен от самия Христос.
Ученикът „Йоан“ никога не се споменава по име в това Евангелие. Четем за него като за „ученикът, когото Господ обичаше“, например в Глава 19:26. Това е технически израз и означава този, който е бил посветен от самия Учител. „Йоан“ описва собственото си посвещение в историята за „възкресението на Лазар“ (Глава 11). Само чрез посвещението на автора на Евангелието от Йоан от Самия Господ, е възможно да се разкрият най-тайните връзки между Христос и еволюцията на света. Както вече казахме, старите посвещения са продължили три дни и половина; оттук и възкресението на Лазар на четвъртия ден. За Лазар се казва също, че Господ го е обичал (Йоан 3:35-36). Докато тялото на Лазар е лежало сякаш мъртво в гроба, етерното му тяло е било издигнато, за да премине през посвещението и да получи същата сила, която е в Христос. Така този, когото Господ обичаше, този, на когото дължим Евангелието от Йоан, е бил възкресен, той е бил събуден. Нито един ред в Евангелието на Йоан не противоречи на този факт; процесът на посвещение е представен по завоалиран начин.
Нека сега разгледаме друга сцена от това Евангелие. В (Йоан 19:25) четем: „А при кръста на Исус стояха майка Му и сестрата на майка Му, Мария Клеопа, и Мария Магдалина.“ Ако искаме да разберем това Евангелие, е необходимо да знаем кои са тези три жени. Обикновено не даваме на две сестри едно и също име; нито пък е било обичайно в миналото. Цитираният от нас пасаж доказва, че според Евангелието от Йоан майката на Исус не се е казвала Мария. Ако проучим цялото Евангелие, никъде не намираме да се казва, че майката на Исус се е казвала Мария. В сцената на Сватбата в Кана, например, Глава 2, четем само: „майката на Исус беше там“. В тези думи се посочва нещо важно, нещо, което разбираме само когато знаем как авторът на това Евангелие използва думите си. Какво означава изразът „майката на Исус“? Видяхме, че човекът се състои от физическо, етерно и астрално тяло. Не бива да разглеждаме прехода на астралното тяло към Духовното Аз толкова просто. Егото трансформира астралното тяло много бавно и постепенно в сетивна душа, интелектуална душа и духовна душа. Егото продължава да работи и

едва когато е развило духовната душа, е способно да я пречисти дотолкова, че в нея да може да се възникне Духовното Аз.
Следната диаграма представя конституцията на човека.

Баща	7. Човекът-дух	
Син	6. Духът на живота	
Свети Дух	5. Духовно Аз (Духовна Душа)	Дева София (пречистена духовна душа)
	4. Интелектуална душа	Мария, съпругата на Клеопа
	3. Астрално тяло (Разумна душа)	Мария Магдалена
	2. Етерно тяло	
	1. Физическо тяло	

Духът-Човек ще се развие едва в далечното бъдеще, а Духът-Живот също е само зародиш у повечето хора в днешно време. Развитието на Духа-Аз едва е започнало; той е тясно свързан с духовната душа (донякъде като меч в ножницата си). Сетивната душа е подобно свързана с астралното тяло. По този начин човешкото същество се състои от девет части или принципа; но тъй като Духът-Аз и духовната душа, както и Сетивната душа и астралното тяло са толкова тясно свързани, често говорим за седем части. Духът-Аз е същото като „Светия Дух“, който според езотеричното християнство е водещото Същество в астралния свят. Според същото учение, Духът-Живот се нарича Слово или Син; а Духът-Човек е „Духът-Отец“ или „Отец“.
Онези човешки същества, които са родили Духовното Аз в себе си, са били наричани Божии деца; в такива хора „светлината просия в тъмнината и те приеха светлината“. Външно те са били хора от плът и кръв, но са носили в себе си висш човек; Духовното Аз се е родило в тях от духовната душа. „Майката“ на такъв одухотворен човек не е телесна майка, тя лежи в него; тя е пречистената и одухотворена духовна душа; тя е принципът, който ражда висшия човек. Това духовно раждане, раждане в най-висшия смисъл, е описано в Евангелието от Йоан. Духовното Аз или Светият Дух се излива в най-силно пречистената Духовна душа. Това е посочено в думите: „Видях Духа да слиза от небето като гълъб и да пребивава върху Него“ (Йоан 1:32).
Тъй като Духовната душа е принципът, в който се развива Духовното Аз, този принцип се нарича „майка на Христос“ или в окултните школи „Дева София“. Чрез оплождането на Дева София Христос може да се роди в Исус от Назарет. В окултната школа на Дионисий Интелектуалната душа е била наричана „Мария“, а Сетивната душа „Мария Магдалена“.
Физическият човек се ражда от съюза на две човешки същества; но висшият човек може да се роди само от Духовна Душа, която обхваща цял народ. Сред всички

народи от древни времена методът на посвещение е бил по същество един и същ. Всяко посвещение е имало седем етапа или степени. Сред персите, например, те са били наричани, както следва:—I. Гарванът. На този етап човекът е трябвало да внесе информация от външния свят в храма. Гарванът винаги е бил наричан духовен пратеник, например в легендата за Гарваните на Барбароса, а също и в германските легенди за Один и неговите два гарвана. 2. Окултният. 3. Воинът. В окултното училище на воина е било позволено да излезе и да провъзгласи ученията. 4. Лъвът. Лъвът е бил този, който е бил здраво стъпил в себе си; той не само е имал думата, но е притежавал и магическите сили; той е издържал изпитанието, което е гарантирало, че няма да злоупотреби с поверените му сили. 5. Персиецът; 6. Слънчевият герой. 7. Бащата. Нека разгледаме по-подробно титлата на петата степен – „персиец“. Във всички окултни школи посветеният от пета степен е бил наричан с името на народа, към който е принадлежал; защото съзнанието му се е разширило до степен, обхващаща целия народ. Той е чувствал цялата скръб на народа като своя; съзнанието му е било пречистено и разширено до съзнанието на целия народ. Сред евреите посветеният на този етап е бил наричан „израилтянин“. Само когато осъзнаем този факт, разбираме разговора между Христос и Натанаил (Йоан 1:46-49). Натанаил е бил посветен от пета степен. Думите на Христос Иисус към Натанаил, че го е видял под смокиновото дърво, се отнасят до специален процес на посвещение, а именно приемането на Духовната Душа.
Следните разсъждения ще помогнат за разбирането на вътрешния процес на посвещение. Индивидуалното „Аз“-съзнание на човека е във физическия свят; хората ходят по Земята със своето Его. Но егото на животните е на астралния план; всяка група животни там притежава общо его-съзнание. В астралния свят обаче има не само егото на животното, но и егото на тялото, което човекът има общо с животните, егото на човешкото астрално тяло. В Нисшия Духовен Свят откриваме егото на растенията, а също и егото на тялото, което човекът има общо с растенията, егото на етерното тяло. Ако се издигнем още по-високо, във Висшия Духовен Свят, там откриваме егото на минералите и егото на онази част, която човекът има общо с минералите - егото на физическото тяло. По този начин чрез нашето физическо тяло ние сме свързани с Висшия Духовен Свят. Ние сме тук във физическия свят само с нашето индивидуално Его. Когато, в случая на посветен, егото на астралното тяло е проникнато от неговото Индивидуално его, последицата е, че той става съзнателен в астралния свят; тогава той може да възприема съществата около себе си там и да стане активен в този свят. След това той среща Същества, които са въплътени в астрални тела; той също така среща груповите души на животните и висшите Същества, които в християнството се наричат ангели. При още по-дълбоко посвещение, егото на етерното тяло също е проникнато от индивидуалното его. Съзнанието на човешкото същество след това се простира в Долния Духовен Свят. Там той среща егото на растенията и Духа на Планетата. Още по-дълбоко

посвещение се случва, когато индивидуалното его проникне в егото на физическото тяло - тогава човек се издига до лично съзнание във висшия Духовен свят. Там той среща егото на минералите и още по-висшите Духове. По този начин продължаващото посвещение издига човека до все по-висши светове, в които той се среща с все по-висши Същества.

Висшият духовен свят на егото на минералите	Егото на физическото тяло	Съзнание във Висшия духовен свят.
Егото на растенията от нисшия духовен свят	Егото на етерното тяло	Съзнание в нисшия духовен свят
Астралният свят на егото на животните (също и на ангелите)	Егото на астралното тяло	Съзнание в астралния свят
Физически свят	Индивидуално его	Дневно съзнание

Когато индивидуалното Его е постигнало пълен контрол над трите тела, то е довело до вътрешна хармония. Христос е притежавал тази хармония в най-пълна степен – той се е появил на Земята, за да могат хората да развият тази сила на вътрешна хармония. В този Човешки Син виждаме олицетворение на пълното развитие на човечеството, до най-висшата духовна степен. Преди това тази вътрешна хармония не е съществувала, външните закони са действали на нейно място – тази вътрешна хармония е новият импулс, който човечеството е получило чрез Христос. Човекът трябва да придобие „Христовата способност“, тоест, той трябва да развие вътрешния Христос. Гьоте е казал: „Окото е изградено от светлина за светлина“; по същия начин тази вътрешна хармония, този вътрешен Христос се разпалва само чрез присъствието на външния, исторически Христос; преди Неговата поява не е било възможно човекът да достигне тази степен на духовно развитие.
Онези човешки същества, които са живели преди появата на Христос на Земята, не са изключени от благословиите, които Той е донесъл на човечеството; защото не бива да се забравя, че според закона за прераждането те ще се върнат на земята и следователно ще имат възможност да развият вътрешния Христос. Само когато хората забравят закона за прераждането, могат да говорят за несправедливост.
Евангелието от Свети Йоан показва пътя към историческия Христос, към онова Слънце, което разпалва вътрешната светлина в човека, точно както физическото Слънце е разпалило светлината на очите.
Егото на етерното тяло може да се сравни с инженера, който построява автомобил; егото на астралното тяло може да се сравни с този, който го управлява; а егото на индивида - с този, който го притежава.

Лекция VI

Една от най-значимите мистерии във всички окултни школи, включително тази на Дионисий, е Мистерията на Числото. Никой освен тези, които могат да разгадаят тайната на Числото, не може да разчете окултен текст. Винаги има дълбок смисъл зад него, където и да се споменават числа в религиозни документи. В школата на Питагор също Мистерията на Числото играе важна роля. Въпреки че е вярно, че буквата убива, човек трябва въпреки това, обяснявайки окултните писания, да придаде определена стойност на буквата, в противен случай съществува опасност да обясни в текста духа, който иска да има в него. В Евангелието от Йоан откриваме различни числа, които имат тайно значение. В последната ни лекция говорихме за трите жени, които стояха до кръста; девствената майка София, Мария и Мария Магдалена. Сега ще разгледаме друга тайна на числото.

В хода на разговора Си със самарянката, Христос Иисус ѝ каза: „Имала си петима мъже; и този, когото сега имаш, не ти е мъж.“ (Йоан 4:18) И отново, в историята за изцелението на мъжа, който бил болен тридесет и осем години, се случва числото пет: къпалнята Витезда имала пет веранди. (Йоан 5:2) Сега ще разгледаме малко по-отблизо значението на това мистично число пет. Нека разгледаме човешкото същество във връзка с еволюцията на човечеството. Както видяхме във вчерашната лекция, човекът се състои от девет части, които от друга гледна точка могат да бъдат сведени до седем. Тези няколко принципа на човека постепенно се разгръщат в хода на еволюцията на човека. Не всички те са развити в средностатистическия човек на днешния ден; той се е развил само до Духовната душа. Духовното Аз едва започва да се разгръща. Нека се върнем към периода в човешката еволюция, когато човекът се е научил да казва съзнателно „аз“ на себе си. Преди този период е имало старата атлантска епоха, когато хората все още са притежавали старите смътни ясновидски сили. В частите на Атлантида, съответстващи на днешна Ирландия, е живял народ, който е бил толкова напреднал в еволюцията, че етерната глава и физическата глава съвпадали.

По това време този народ е бил най-напредналият и е бил предопределен да стане носител на еволюцията на бъдещето. Едно много напреднало Същество е повело тази група на изток, през днешна Русия до Централна Азия, до района на днешната пустиня Гоби. Там е основана колония и от този център са изпратени колонисти в различни посоки, които са разпространили културата, насърчавана в този център. Това се е случило приблизително по времето, когато Атлантида постепенно е била потъваща; днешна Африка и Европа постепенно са се появили от вълните. Друга група атланти са пътували на запад и са образували първоначалното население на днешна Америка, където са били открити от европейците, когато Америка е била преоткрита. Друга група се е скитала на север от Европа. Всички тези групи са запазили своите ясновидски спомени в стари саги, митове и легенди. Когато тези

саги и митове бъдат правилно разбрани, те хвърлят светлина върху много от това, което все още е тъмно в историята на човечеството. Но не бива да се захващаме с педантично обяснение на тези саги и митове; Трябва да знаем как ясновидските преживявания и силата на фантазията са си сътрудничили по сложен начин, за да създадат тези стари легенди. През периода, когато Егото за първи път е блеснало в личността, човекът е живял в много по-висока степен *в* своята среда, отколкото по-късно. Той е възприемал очертанията на предметите и същества около себе си по-малко ясно, отколкото техните вътрешни качества и отношението им към него - независимо дали са били полезни или вредни, приятелски или враждебни. Колкото повече Егото се е затваряло в човешката личност, толкова повече са намалявали ясновидските способности, докато формите във външния свят са се появявали все по-ясно пред физическите очи. Ако си представим този факт ясно, можем лесно да разберем, че навлизането на Егото е довело до огромна промяна. Преди това човекът не е виждал собственото си тяло; сега той е започнал да го описва като свое Его.

Към края на Атлантската епоха Атлантида е била земя на облаци, покрита с гъсти обеми мъгла. Нямало е редуващи се периоди на дъжд и слънце, нито пък е имало феномен като дъгата; това е могло да се появи само след Атлантската епоха, когато масите от мъгла са се разпръснали. Това събитие е останало живо в народното съзнание като легендата за Вотан, който пътува по моста с козлите си, и в историята за Ной и ковчега. Споменът за земята на мъглата е запазен в северното име Нифелхайм, Нобелхайм - дом на облаците. А северните народи са запазили и спомена за идването на Егото в човешката личност в Сагата за Нибелунгите. В тази сага Егото е представено със символа на златото. Златото някога е било разтворено във водата; след това се е кондензирало в пръстена, съкровището на Нибелунгите. Егото, което дотогава е било разпределено по целия свят, се е кондензирало в твърдата човешка форма. Във версията на тази легенда на Вагнер можем да видим много ясно несъзнателното възприятие на твореца. Вагнер не е бил напълно наясно с това, което създава в произведението си, а го е водило несъзнателно знание. Например, Вагнер може би е характеризирал пробуденото до съзнание Его чрез органните ноти, които звучат през цялата увертюра на операта „Злато на Рейн“.

В Далечния изток се е зародила първата следатлантска цивилизация, за която древните Веди все още свидетелстват. Първият импулс за тази цивилизация е даден на юг в старата индийска цивилизация. Съобщенията за този факт са запазени в старите индийски легенди и в религиозните записи и могат да бъдат прочетени от ясновидец. Много твърдения, които са на пръв поглед противоречиви, се оказват съдържателни в най-дълбоката истина. Хората от тази цивилизация са запазили ясни спомени за предишното ясновидство и все още са копнели за него, защото са го гледали като на ценно притежание, което са загубили. Те все още са били толкова изпълнени с реалността на духовния свят, че са гледали на физическото

като на мая, илюзия. Затова са се стремили да си възвърнат това изгубено съкровище, като са отвърнали погледа си от всичко земно и са го насочвали непрекъснато към духовното. Това е произходът на йога упражненията, които се стремят да отведат ученика в духовния свят, като намаляват съзнанието. Те са искали да се върнат към старото състояние на сънищата; те са търсили пътя, който би ги отвел *обратно* в Рая, който са загубили. През цялата Атлантида човекът е възприемал външния свят само в смътни, неясни очертания; атлантът е живял предимно в духовния свят. За духовния изследовател цялата следатлантска епоха означава само постепенно завладяване на физическия план. Хората от първата следатлантска цивилизация, индийската, са имали малко чувство за това, което е външно във физическата природа; за Посветените това е било абсолютна илюзия и те са се стремели да се измъкнат от нея и да достигнат единствената реалност - духовния свят.

Втората е била старата персийска цивилизация. Персиецът вече е бил по-близо до външния свят, отколкото индиецът. Той се е научил да прави разлика между доброто и злото, представени от боговете Ормузд и Ариман; той се е стремял да се обедини с първото, за да се бори с второто. Земята е била за него място за работа, за да въплъти Духа във физическо съществуване. Третата епоха на цивилизацията е била египетско-асирийско-халдейско-вавилонската и тук отново човекът прави по-нататъшна крачка напред в завладяването на физическия план. За персите светът е бил физически недиференцирано поле за работа; в египетската цивилизация човекът започва да прилага знанията си и да ги прави полезни. Той прилага знанията си по геометрия и разделя земята; насочва погледа си към звездите и полага основите на астрономията.

Четвъртата е гръко-латинската епоха на цивилизацията. Досега човекът се е занимавал с прилагането на науката си към нещата от външния свят; сега той започва да въплъщава собственото си вътрешно същество, специфично човешката си природа, в материята. Неговата собствена форма се появява отново в произведенията на изкуството, а в епосите и драмите си описва собствените си психически качества. Римляните развиват идеята за гражданство и така възникват държавата и юриспруденцията. В петата епоха на цивилизацията, в която сега живеем, човекът е отишъл още по-далеч в овладяването на външния свят. В нашата епоха Духът е слязъл най-дълбоко в материята. Това спускане е трябвало да се случи, ако човечеството иска да прогресира; само когато Духът е слязъл напълно в материята, може да започне неговото повторно издигане. В нашата епоха имаме голямо развитие на науката и с нейна помощ можем да контролираме различните сили на природата. В древността, когато хората са смилали зърното си по най-примитивен начин между два камъка, те не са трябвали да изразходват много умствена сила, за да задоволят простите си нужди, но сега нещата са съвсем различни. Помислете за огромния разход на умствени усилия, необходими за

задоволяване на материалните нужди на съвременния човек. Имаме локомотиви, параходи, телефони, електрическо осветление. Огромно количество умствена сила е въплътено в материята в тези неща, но духовните интереси на хората тук отиват изцяло на заден план. Така виждаме, че цялото развитие на човечеството в следатлантската епоха е означавало спускане на човешкия дух в материята. Но целта на това спускане е завладяването на материята, този велик противник на Духа; защото след най-дълбокото спускане сега трябва да започне изкачване към съзнателен, духовен живот.
Ходът на човешката история в следатлантската епоха може да бъде представен с извитата линия на следващата диаграма.

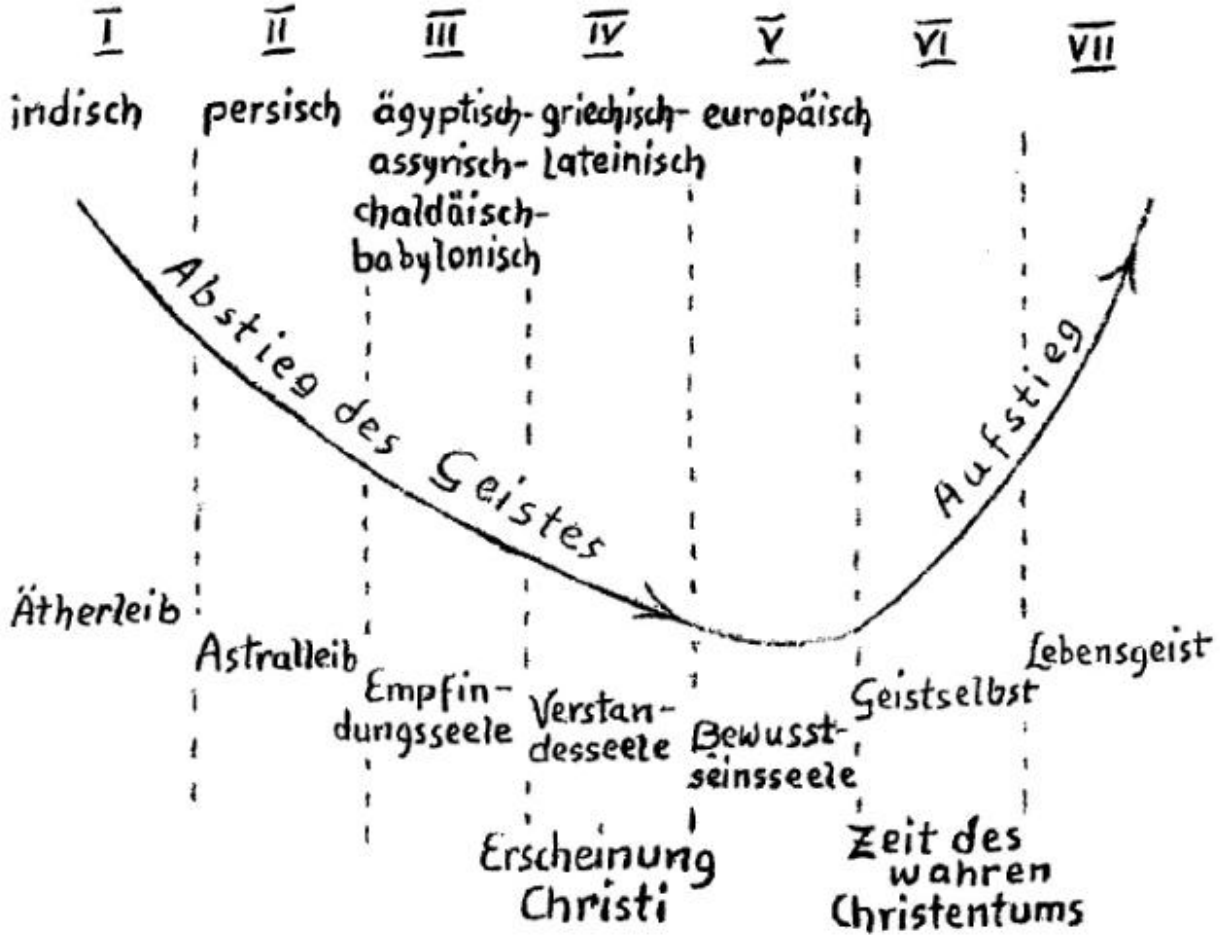

Силата на християнството е тази, която ще доведе до възхода. Звездата на християнството се появи в четвъртата епоха на цивилизацията, много преди да бъде достигната най-дълбоката точка в низходящата крива. Христос Исус се яви като великата Личност, Която донесе на човечеството силата, която по-късно ще му позволи да се издигне до Духа. Всички предишни епохи на цивилизацията могат да се разглеждат и като подготовка за християнството. В петата епоха на

цивилизацията християнството трябва да издържи на най-суровите изпитания, защото материалистичната мисъл помрачава и скрива духовните истини на християнството. В шестата епоха християнството ще обедини човечеството във велика връзка на братство и Духовната наука или Антропософията трябва да се разглежда като посланик на тази идната епоха, защото тя подготвя пътя за одухотворяването на човечеството. Ученията, дадени на човечеството в християнството, са толкова дълбоки, толкова пълни с мъдрост, че никоя религия на бъдещето няма да може да измести или замести християнството. Ще бъде възможно християнството да се адаптира към всички форми на цивилизация в бъдеще.
Сега трябва да изучим друга страна от еволюцията на човечеството. Физическото тяло претърпя специално развитие в Атлантската епоха и когато Атлантида беше потопена под вълните, човекът притежаваше приблизително същата форма, която има сега. Тогава започна развитието на по-духовните принципи. В индийската епоха етерното тяло беше особено развито. В тази първа епоха на цивилизацията индийците бяха много възприемчиви към духовния живот и това беше свързано със специално развитие на етерното тяло.
Можем да отбележим, че нашата съвременна европейска цивилизация е много различна от съвременната индийска, а също и от старата индийска, и затова е разбираемо, че пътищата, които индиецът и европеецът трябва да следват към духовния живот, трябва да бъдат различни. Йога упражненията, които са подходящи за индиеца и са му полезни, са неподходящи за европееца. Методите за посвещение, подредени от Учителите, са внимателно адаптирани към етапа на развитие, достигнат от човечеството в определен момент, защото метод, който е отличен на определен етап, може да бъде положително вреден на друг етап. Не е без причина, че с течение на времето са се появили различни религии; въпреки че има зрънце истина, което е общо за всички тях, различните изрази на тази истина са обусловени от различията в различните епохи на цивилизацията. Дървото е, от корена до цвета, завършено цяло и въпреки това коренът изисква различна храна от тази, от която се нуждаят листата и цветовете; така и човечеството от различните епохи на цивилизацията изисква различна религия и метод на посвещение.
В персийската цивилизация астралното тяло е било специално развито. В египетско-асирийско-халдейско-вавилонската цивилизация е била развита Сетивната душа; в гръко-латинската цивилизация - Интелектуалната душа, а в нашата епоха - Духовната душа. В шестата епоха ще се развие Духовното Аз, което все още е само в зародишно състояние. То се нуждае от могъщата сила на Христовия Дух, за да може този зародиш да се развие, и истинското християнство ще бъде налице само когато Духовното Аз е развито. Тогава човечеството се подготвя да приеме Духа на Живота. В началото само няколко човешки същества ще разгърнат тази сила в себе си; те обаче ще постигнат прекрасен духовен живот. Християнството сега е едва в началото на своето развитие; тези, които сега се подготвят да развият Духовното Аз

в себе си, в следващата епоха ще направят това по-дълбоко и по-духовно християнство все по-достъпно за човечеството.
Виждаме как в третата епоха, сравнително малка група хора, евреите, подготвили условията, които направили възможна появата на Христос; как в четвъртата епоха силата на Христос проникнала във физическото; как в петата епоха човечеството потънало най-дълбоко във физическия свят; сега, след като човечеството е придобило господство над този физически свят, то ще придобие още по-голяма сила и способност в шестата епоха да приеме в себе си духовния живот, който Христовият Дух е донесъл. Христос се явява като първороден, човекът, който е далеч изпреварил времето си, който вече е достигнал етапа, до който останалата част от човечеството ще достигне едва в шестата епоха. Петата е най-материалната епоха в еволюцията на човечеството.
Духовните чувства формират основата на състоянието на тялото, а конституционалното заболяване е израз на някакво духовно отклонение. Проказата, ужасната болест на Средновековието, е била израз във физическото на страха от хуните, който е обсебил хората в Европа по това време. Хуните са били декадентски потомци на атлантите. Физическите им тела са били все още здрави, но астралните им тела вече са били заразени с веществата на разлагането. Страхът и ужасът образуват отлична почва за разлагащите се вещества на астралния план, следователно тези разлагащи се вещества, живеещи в дегенериралите потомци на атлантските народи, са могли да се вкоренят в астралните тела на европейските народи и оттам да произведат проказа във физическите тела на по-късните поколения.
Всичко се проявява първо по духовен начин, а след това се изразява по-късно във физическото тяло. Нервността на хората в днешно време е резултат от материалистичното състояние на ума в нашата епоха. Мъдрите водачи на човечеството знаят, че ако вълната на материализма продължи, ще избухнат големи епидемии от нервни заболявания и ще се раждат деца с трепереща крайници. Антропософското движение е донесено на света, за да спаси човечеството от опасностите на материализма. Този, който разпространява материалистична мисъл и чувство сред хората, подготвя пътя за тези опустошителни болести; а този, който се бори с материализма, се бори за здравето на хората и тяхната сила да се развиват по-нататък. Човекът може да направи малко за собственото си здраве, защото е част от цялото човешко тяло и черпи веществата за своето поддържане от източника, общ за всички хора: Този, който вижда законите на човешката еволюция, трябва да наблюдава с кървящо сърце как човекът страда и как страданието му е само израз на духовното и умствено отклонение на цялото човечество. Задачата на Антропософията е не толкова да помага на отделния човек, а по-скоро да даде на цялото човечество възходящ тласък към духовното и по този начин да работи за телесното здраве на човечеството.

В шестата и седмата епоха на цивилизацията Духът Аз и Духът на Живота ще се развият чрез силата на Христос в онези, които се уповават на Него, и същевременно те ще придобият здравословна мисъл и чувство. Християнството носи здраве и изцеление, защото жизнената сила на Христос побеждава всички болести и смърт. Човешкото тяло като твърдо тяло се е развило от течни вещества. Петте портика или зали, които обграждат басейна Витезда, означават петте епохи, които човекът е използвал, за да прониква все по-дълбоко в тялото и накрая се е поддал изцяло на материята. Едва след като премине през тези пет епохи, човек може да бъде изцелен. Този, който е влязъл в тези пет зали, не може да бъде изцелен, освен ако великият Лечител, Христос, не се приближи до него; но когато това се случи, се случва това, което е описано в пета глава на Евангелието от Свети Йоан. Така историята на човека, който е бил болен тридесет и осем години, е пророческо предвещание за това, което ще се случи в шестата епоха, когато човекът вече няма да се нуждае от никакви лекарства, защото той ще бъде свой собствен лечител.
В началото на Следатлантската епоха силата на кръвното родство все още е била много силна. Когато Христос казва: „Ако някой дойде при Мене и не намрази баща си и майка си, жена си, децата си, братята си и сестрите си, а дори и самия си живот, не може да бъде Мой ученик“ – тези думи се отнасят до етап от човешката еволюция, който ще бъде достигнат в шестата епоха. *Един* общ Дух на човечеството ще управлява тогава, вместо духовете на нацията и расата. Тогава човекът вече няма да бъде син на своето племе или нация, а син на човечеството, „синът Човешки“. Тук отново Христос е първият, който носи това име с право (Йоан 3:13-14). Той се е държал вече по това време така, както хората ще се държат, когато станат синове Човешки.
Това е изразено чрез Христос, който отива при самарянката, при човек, който няма нищо общо с евреите. Елементът в човека, който прави възможно неговото развитие, е женски (пасивен), в сравнение с Духа, който представлява оплождащия, мъжкия (активен) принцип. Резултатът от тази непрекъсната дейност на мъжкия елемент върху женския принцип е преди всичко разгръщането на етерното тяло, след това на астралното тяло, сетивната душа, интелектуалната душа и духовната душа. След това Духът-Аз се развива в духовната душа. Това е показано в разговора на Христос със самарянката с думите: „Петима мъже си имала; и този, когото сега имаш, не ти е мъж; истина каза това.“ (Йоан 4:18). Петимата мъже, които жената е имала, са петте висши принципа, които действат върху физическото, а шестият, Духът-Аз, вече не е съпругът в стария смисъл. Другите пет са по-нисши преходни етапи на еволюция, докато шестият, Духът-Аз, представлява Божественото и Вечното. Така, в разговора Му със самарянката, виждаме и едно обявяване на идващата епоха от Христос Исус.
Докато петте принципа трябва да бъдат пречистени отвън, Духът Аз ще запази самия човек чист. Тялото Христово вече е изпълнено с чистота. Той ще пречисти и

човечеството; поради тази причина Той се приближава и пречиства Храма на Светия Дух, тялото на човека, от нисшите принципи, прикрепени към него, и го прави способен да приема Духа.
Дадените тук обяснения не бива да водят до идеята, че описанията в Евангелието на Йоан трябва да се разглеждат само като символи. В древността имената не са били давани произволно, а са били строго съобразени с характера на човека. Вярно е, че трите жени, които са стояли до кръста на Исус, са представлявали трите души - сетивната душа, интелектуалната душа и духовната душа; но е вярно също, че тези три личности са стояли там в тялото в подножието на кръста. Когато четем Евангелието на Йоан, ние разглеждаме символичните картини на това, което ще се осъществи на тази Земя в следващата епоха на цивилизацията; но виждаме и какво всъщност се е случило в началото на нашата ера. Всички исторически факти са представени от мъдрите сили, които ръководят човечеството, като символи на бъдещата еволюция на човечеството.

Лекция VII

В такъв документ като Евангелието от Йоан всичко е значимо и важно и е много точно изразено. Например, защо Светият Дух се явява във формата на гълъб? Ако трябваше да обясним всичко, свързано с това, ще ни трябват редица лекции; но можем да добием поне представа за това, ако изучаваме еволюцията на човечеството от още една гледна точка. В по-ранните си лекции направихме твърдение, което: за един естествоизпитател на днешния ден би изглеждало възмутително: че човекът вече е бил там в началото на еволюцията на Земята и че е участвал в цялото развитие на Земята. Разбира се, не бива да се забравя, че в миналото човекът е бил съвсем различно организиран и конституиран от това, което е днес. Дори атлантът е имал съвсем различен външен вид от хората на днешния ден. Разликата е била още по-голяма при човека от лемурийската епоха; и още по-голяма при хората от периода, когато Слънцето и Луната все още са били обединени с нашата планета.

За да навлезем в идеите на Духовната наука по темата за еволюцията, трябва да започнем от нещо, което е съвсем близо. Човешките същества, които сега живеят на Земята, не са всички на един и същ етап от еволюцията; освен народите, достигнали високо ниво на култура, има и деца на природата, които са изостанали в цивилизацията. В съвременната естествена наука се е развило мнението – и то се поддържа с голяма упоритост, въпреки че нови факти говорят против него – че по-високоразвитите народи са произлезли от онези, които са изостанали в еволюцията; но това мнение не е в съответствие с резултатите от духовните изследвания. Нека вземем например народите, с които се запознахме, когато беше открита Америка. Нека накратко опишем един епизод, който ни позволява да надникнем в умствения и духовния живот на тези народи. Както е добре известно, белите бяха изтласкали местните индианци все по-навътре във вътрешността на страната и не бяха спазили обещанието си да им дадат други ловни територии. Един от индианските вождове веднъж казал на водача на европейските нашественици: „Вие, бледоликите, ни отнехте земите и обещахте да ни дадете други. Но белият човек наруши думата си към кафявия човек и ние също знаем защо. Бледият човек има малки знаци, в които са магически същества, и в тях той търси истината. Но това, което намира там, не е истината; защото не е добро. Кафявият човек не се опитва да намери истината в тези малки магически знаци. Той чува „великия Дух“ в шумоленето на дърветата в гората и в ромона на потока. В светкавици и гръмотевици Великият Дух му съобщава кое е правилно и кое не.“ Американските индианци са примитивен народ, който е останал много назад; техните религиозни възгледи също са много примитивни, но те са запазили вярата си в монотеистичен Дух, който им говори от всички звуци на Природата. Индианецът е в толкова тясна връзка с природата, че все още чува във всичките ѝ

проявления гласа на великия творчески Дух; докато европеецът е толкова дълбоко потопен в своята материалистична култура, че вече не може да чуе гласа на природата. И двата народа имат един и същ произход, и двата произлизат от населението на Атлантида, което е имало монотеистична вяра, произлизаща от духовно ясновидство. Но европейците са се издигнали до сегашното си ниво на култура, докато индианците са стояли неподвижно и след това са дегенерирали. Винаги трябва да имаме предвид този процес на еволюция. Той може да бъде представен по следния начин. В течение на хилядолетията нашата планета се променя и тази промяна прави еволюцията на човечеството възможна. Разклоненията, които вече не се вписват в условията, стават декадентски. Така имаме основен ствол на еволюцията и странични клонове, които дегенерират. Ако се върнем назад от момента в Атлантида, когато европейците и северноамериканските индианци все още са били обединени помежду си, стигаме до период, когато човешкото тяло е било все още сравнително меко, от желеобразна субстанция. Там отново виждаме същества да се разклоняват и да застават неподвижно. Тези тела се развиват по-нататък, но в низходяща линия; и от тях произлизат маймуните.

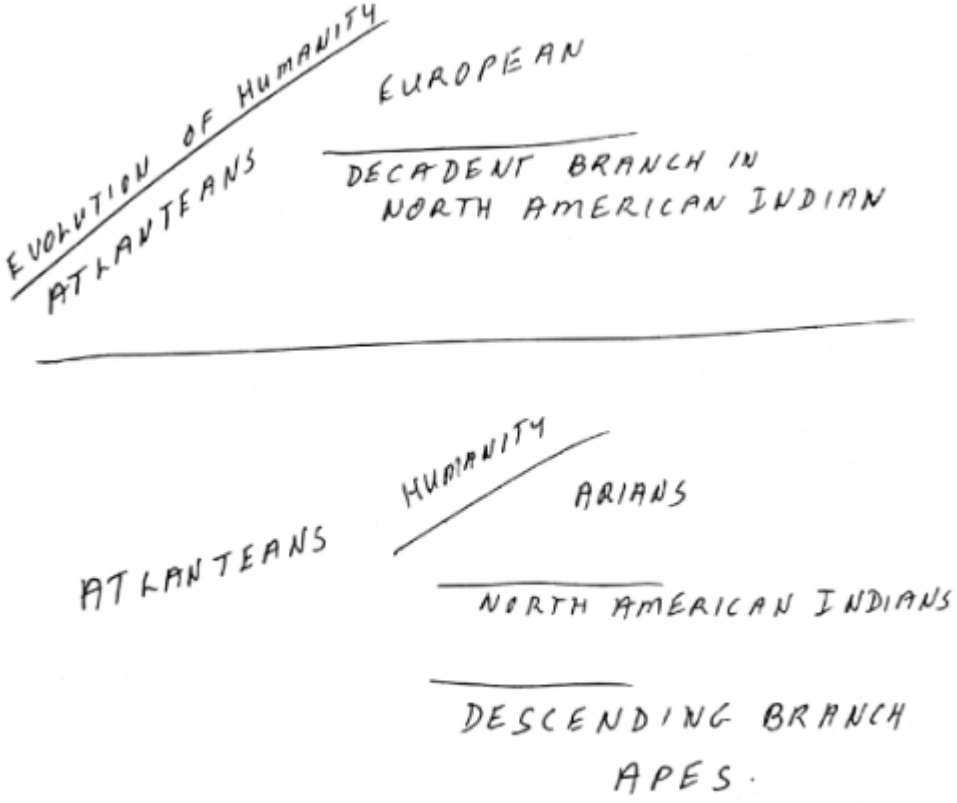

Диаграма 1

Не можем да кажем, че човекът произлиза от маймуната, но и двете, човекът, и маймуната, произлизат от форма, която е била обща и за двете, но е била доста различна по форма както от днешната маймуна, така и от днешния човек. Разклонението се е случило в точката, където е било възможно тази първоначална форма да се издигне от една страна, а от друга да се спусне и да се превърне в карикатура на човека. Ще следваме теорията за произхода на видовете само доколкото е необходимо, за да намерим връзката с казаното в предишни лекции. При старите атланти етерното тяло е било все още частично извън физическото тяло. Днес астралното тяло е все още извън физическото тяло по време на сън; следователно само по време на сън човекът е в състояние да преодолее умората на физическото тяло, защото тогава астралното му тяло е извън физическото тяло и по този начин е в състояние да работи върху него. По-нататъшни влияния върху физическото тяло вече не са възможни, но остатъци от тези влияния все още могат да се видят в такива явления като зачервяване от срам, пребледняване от страх и ужас и т.н. Но колкото по-назад в Атлантската епоха и колкото повече етерното тяло е било извън физическото тяло, толкова повече е било в позиция да го трансформира и оформя. Господството на етерното тяло над физическото е било толкова пълно в миналото, защото физическото е било много по-мобилно и пластично, отколкото е сега. В период от човешката еволюция, когато физическото тяло е имало само първите зачатъци на костния скелет; силата на етерното тяло над физическото тяло е била толкова голяма, че човекът е можел да удължава ръка или длан по желание или да протяга пръсти от тях по желание и т.н. Това изглежда абсурдно за човека на днешния ден. Би било съвсем неправилно да се мисли за лемурийския човек като за днешния човек. Лемуриецът не е ходил на краката си като човек на днешния ден; Той е бил горе-долу същество на въздуха и всички органи, които сега притежава човекът на днешното време, са били тогава само зародишни или рудиментарни. Той е бил способен да променя формата си, да се метаморфозира. Съвсем погрешно е да се мисли, че лемурийците са били подобни на съвременните хора, може би по-груби, но все пак подобни. В Атлантската епоха човешкото тяло все още е можело да бъде оформяно и формата му да се променя отвътре чрез волята. Това, както вече казахме, е било така, защото етерното тяло е било все още частично извън физическото тяло. Следователно етерното тяло е работило върху външната форма и съществата, които не са работили по правилния начин върху тялото си, са се развили в животните, които сега наричаме маймуни. Това е начинът, по който са възникнали тези карикатури на днешните човешки същества; те са възникнали от нас, а не ние от тях. Сега можем да се запитаме: защо маймуните са се отделили; защо една част е спряла на по-нисък етап като бездушни

същества (имаме предвид висшата душа, а не астралното тяло)? Човекът се е приспособил към тялото,но маймуните не са били в състояние да направят това; физическото им тяло се е втвърдило, докато човекът е успял да запази физическото си тяло меко и пластично.

Диаграма 2

Трябва да си представим човека в началото на земната еволюция в деликатно етерно тяло, което той непрекъснато е преобразявал и трансформирал. Един ясновидец би възприел хората по това време във формата на кълбо. Приложената скица ще помогне да се обясни генеалогичното дърво на еволюцията.
Доста късно в Атлантската епоха се разклоняват видовете животни, които по-късно се превръщат в днешните маймуни. По-рано в Атлантската епоха се разклоняват някои висши животни; а в най-ранните времена на Атлантида някои по-нисши бозайници. По това време човекът е бил на този етап от еволюцията на бозайник, но бозайниците спират на този етап, докато човекът се развива по-нататък. В още

по-ранни времена човекът е бил на етапа на влечуго. Тялото му е било доста различно от тялото на днешното влечуго; но телесното развитие на влечугото е деградирало. Човекът се е развил по-нататък като вътрешни членове; но влечугото е спряло; то е изостанал брат на човека. Същества, които по-късно стават птици, се разклоняват още по-рано, а по-рано от това човекът е бил на етапа, представен от рибите в днешно време. По това време на Земята не е имало нищо по-висше от сложни рибоподобни форми. В първобитните времена човекът е бил на етапа на безгръбначните, а в най-древните времена се разклоняват и са стигнали в тази форма до нашето време едноклетъчните същества, които Хекел нарича Монера, които са братя на човека, разклонили се в най-древните времена. Ако трябваше да разработим това генеалогично дърво на човека, то би съвпаднало с това, което Хекел описва в своите трудове.

Можем да възприемем генеалогичното дърво на Хекел без повече приказки; единствената разлика е, че Хекел започва с развитието на най-нисшите животински форми и след това пренася развитието до човека; докато ние виждаме хората вече в най-първата форма и разглеждаме животинското царство само като разклонение на различни етапи – като дегенерирали човешки същества. Човекът всъщност е първородният на Земята; той се е развил по-нататък по права линия и е оставил останалите същества назад на различните етапи.

Ако наблюдаваме времето, когато птиците и влечугите са се разклонили, виждаме, че по това време всъщност е имало физически човешки форми, които са приличали на по-късните птици, и някои, които са приличали на по-късните влечуги. Ясновидецът може да погледне назад към онова далечно време, когато духовното същество на човека все още не е било завладяло тялото му; той вижда груповата душа на човека, която се носи около птичеподобното тяло. В този момент спират онези духовни същества, които не са имали нужда да се спускат на физическия план, и след като са стигнали до този етап на еволюция във физическия свят, те са се развили отново до духовния. Това са същества от астралния план (светът на Светия Дух), които са запазили въздуха като свое царство, точно както човекът завладява физическата земя като свое царство. Трябва да си представим тези същества и във формата на птицата, ако искаме да станат физически видими. Следователно авторът на Евангелието от Йоан е трябвало да представи Светия Дух, който е слязъл в духовната душа на Исус и я е изпълнил като Духовното Аз, под символа на гълъб. Когато разглеждаме този символ във връзка с еволюцията на човечеството, той се оказва много дълбок.

Сега ще свържем написаното в Евангелието на Йоан със земната еволюция на човечеството от друга гледна точка. За тази цел ще обобщим много накратко една концепция, която беше представена на учениците в Розенкройцерското училище. На определен етап от развитието си на ученика беше казано следното: - Наблюдавайте растението и го сравнете с човека. Растението обръща корена си

надолу, към центъра на Земята, седалището на неговото его. Органите си за размножаване то обръща целомъдрено към слънцето, към светлината. То отваря цветовете си в светлината на слънцето и му позволява да узрее плодът. В Духовната наука това оплождащо действие на светлината се описва като докосване със свещеното копие на любовта на Слънцето. То отваря цветовете и води до плодородие на Земята. Частта, която растенията потъват в Земята, коренът, - това съответства на главата на човека. Човекът обръща главата си към слънцето, към светлината; и това, което растението обръща към светлината, органите си за размножаване, - тях той обръща към земята. Човекът представя обратната картина на растението; и животното стои по средата между двете. Ние представяме растението като обърнато вертикално към земята, човека като обърнат вертикално далеч от земята, животното хоризонтално - по този начин получаваме формата на кръста. Платон изрази това, когато каза: „Световната душа е разпната на древния Световен кръст.“ Кръстът е космически символ, който е поставен в еволюцията на света. Чувство на благоговеен страхопочитание изпълваше ученика, когато той успяваше по този начин да погледне в развитието на света. В растението, следователно, виждаме брат от далечното минало. Първоначално и човекът е бил етерно същество с растителна природа; по това време веществото на човешкото тяло е било растително. Ако човекът не беше превърнал растителноподобното вещество в плът, той щеше да остане целомъдрен и чист като растението, нямаше да се запознае със страстта и желанието. Но това състояние не можеше да се поддържа; защото ако беше останало така, човекът нямаше да се събуди за самосъзнание; той щеше да остане в мечтателния живот, в който растението живее и днес. Човекът трябваше да бъде изпълнен със страсти и желания; трябваше да бъде доведен до живот в плът. Не всички негови органи бяха едновременно преобразени в плътски вещества; органите, които изразяват най-нисшите импулси, бяха въвлечени последни в плътската еволюция и вече са в състояние на упадък. Органите за размножаване най-дълго запазиха растителния си характер. Стари легенди и митове все още ни разказват за хермафродити; това бяха същества, които не притежаваха полови органи от плът и кръв, но тези органи се състоеха от растително вещество. Много хора смятат, че смокиновият лист, който първите човешки същества са имали в Рая, е израз на срам. Не!В тази история е запазен споменът за факта, че вместо плътски органи за размножаване, мъжете тогава са имали репродуктивни органи от растителна природа. А сега нека обърнем поглед към бъдещето. Органите в човешкото тяло, които са все още по-нисши органи, органите, които са били включени последни в плътта, също ще бъдат първите, които отново ще отпаднат, ще изчезнат, ще изсъхнат в човешкото тяло. Човекът няма да спре на сегашния си етап на развитие; точно както е слязъл от целомъдрената чистота на растението в чувствеността на света на страстното желание, така ще се

издигне отново от тази чувственост с пречистена субстанция до целомъдрено състояние.
Някои органи в човешкото тяло дегенерират и се разпадат, други са достигнали зенита на способността си за развитие, трети пък едва започват своята еволюция. Органите за размножаване принадлежат към първия клас, мозъкът към втория, сърцето и ларинксът и всичко, свързано с образуването на думата, принадлежат към тези, които са само в зародишно състояние. От тези последни органи ще се развие това, което ще поеме функциите на органите за размножаване и ще ги надхвърли далеч. Те ще станат волеви органи в най-висшия смисъл. Още в първата лекция на този курс посочихме, че чрез речта си човекът създава форми във въздуха и че в бъдеще словото ще бъде творческо. Дотогава човекът ще се е върнал към целомъдрието и чистотата, които растението е запазило; но това ще бъде *съзнателно* целомъдрие. Окултният изследовател може също да наблюдава, че сърцето е едва в началото на своята еволюция, то в никакъв случай не е помпата, каквато го представя материалистичният мислител; грешка е да се мисли, че сърцето е причината за кръвообращението. Колкото и странно да звучи, движението на сърцето е следствие от кръвообращението. В бъдеще, когато човекът достигне по-висок етап на еволюция, сърцето също ще бъде подчинено на неговата съзнателна воля. Основите на това вече са там, в напречните влакна, които сърцето притежава, общи с всички волеви мускули. Тогава човекът ще създаде своето подобно съзнателно чрез словото; веществото в човешкото същество тогава ще бъде целомъдрено и пречистено, и това, което на по-нисък етап е било протегнато като чашата на цветето към слънцето и е приемало слънчевия лъч като стрела на любовта, на по-висок етап на бъдещото човечество отново ще бъде обърнато към космоса, като чаша, която ще бъде оплодена от Духовното. Това е представено в Светия Граал, блестящата чаша, чието постигане се е носело като блестяща цел пред рицаря на Средновековието.
Нека сега разгледаме растението и неговата връзка със земята. Растението притежава само физическо тяло и етерно тяло и поради тази причина е възможно растението да има степента на съзнание, която човекът притежава само през нощта, по време на сън. Съзнанието на растението е концентрирано в центъра на земята. Растенията са толкова тясно свързани със земята, че трябва да се разглеждат като принадлежащи към нея; точно както човешката коса принадлежи към човешкото тяло. Отделните растения не притежават собствено астрално тяло, те са вградени в астралното тяло на земята, което е свързано с това на слънцето. Във висшия организъм на земята откриваме процес, подобен на редуването на съзнанието у човека между сън и бодърстване. Вследствие на това растенията растат през пролетта и лятото; те покълват, растат и разпростират цветовете си към слънцето. През есента и зимата астралното тяло на слънцето се оттегля от земята; астралното тяло на земята тогава е оставено на себе си; то се отдалечава към центъра на

земята и растителността почива. Ясновидецът може да наблюдава тази връзка между двете астрални тела доста добре и тъй като това отдръпване на астралното тяло води до спиране на растителността и външната активност, човекът е трябвало да получи свое собствено астрално тяло в хода на своята еволюция, защото само по този начин е могъл да постигне непрекъснато съзнание.

В предишни лекции разглеждахме значението на Христос за еволюцията на човечеството; сега ще преминем към изучаването на значението на този Дух за космическата еволюция. Същества, които в самото начало на еволюцията на Земята вече са имали състоянието на съвършенство, което човечеството ще постигне едва в края на земната еволюция, имат своето място в Слънцето. Христос принадлежи към тези Същества като космическа сила. Следователно Неговото астрално тяло е било съединено с астралното тяло на Слънцето в началото на нашата настояща земна еволюция. Той е имал своето място в Слънцето. Когато личността на Христос е дошла на Земята, астралното тяло на тази космическа сила на Христовия Дух е потънало на Земята едновременно с това и откакто Христос се е въплътил на Земята, Неговото астрално тяло е непрекъснато съединено с астралното тяло на Земята. Чрез появата на Христос на Земята астралното тяло на Земята е получило от Слънцето изцяло нова субстанция. Ако по времето на Христос някое Същество беше погледнало към Земята от друга планета, то щеше да види добавянето на тази нова субстанция към астралното тяло на Земята в промяната на цвета, излъчван от астралното тяло. Чрез съединението на Своето астрално тяло с това на Земята, Слънчевият Дух Христос стана и Дух на Земята. Следователно Христос е Слънчев Дух и едновременно с това Земен Дух. От времето, когато Христос ходеше по земята, Той остава непрекъснато свързан със земята; Той се е превърнал в планетарния Дух на Земята. Земята е Неговото тяло и Той ръководи еволюцията на Земята. Той осъществи това съединение на Голгота, а Мистерията на Голгота е символ на това, което се е случило по това време за еволюцията на Земята.

Четири главни раси населявали повърхността на земята; те я разделили помежду си: бялата, жълтата, червената и черната раса. Но атмосферата, която обгражда земята, е една и неделима. Това е посочено в Йоан 19:23: „Тогава войниците, след като разпнаха Исуса, взеха дрехите Му и направиха четири части, за всеки войник по част; и дрехата Му. А дрехата беше без шев, изтъкана отгоре навсякъде“. Дрехите на Христос са символ на повърхността на земята; дрехата, от друга страна, изтъкана от едно парче, символизира въздуха, който, неразделен и неделим, обгръща земята от всички страни. Тук отново трябва да се подчертае, че този символ е едновременно и исторически факт. Сега сме в състояние да разберем следното изказване на Учителя. Той каза: „Който яде хляб с Мен, е вдигнал петата си против Мен.“ (Йоан 13:18) [Версията на Лутер гласи: „Който яде хляба ми, стъпва върху мен с краката си“] Ако Христос е планетарният Дух на Земята, ако Земята е Неговото тяло, не е ли

тогава оправдано да се каже, че хората ядат плътта Му, пият кръвта Му и стъпват върху Него с краката си? Когато този Дух сочи към плодовете, които идват от Земята, не може ли тогава да каже: „Това е Моето тяло“ и когато сочи към чистите сокове, течащи през растенията, не може ли да каже: „Това е Моята кръв“ И когато хората ходят върху тялото на планетарния Дух, не стъпват ли върху Него с краката си? Той не е казал това в лош смисъл, а за да посочи факта, че Земята е истинското тяло на Христос. Този пасаж от Евангелието също трябва да се приема буквално и споменаването на тази велика истина трябва да се запази за следващите времена чрез Тайната на Светата Вечеря. Дълбокото значение на Светата Вечеря може да бъде оценено само от този, който е способен да осъзнае стойността на това могъщо събитие за цялата космическа еволюция. Той вижда как силата на Христос пониква в растенията, които Земята произвежда през пролетта и ги изправя срещу Слънцето: той знае, че събитието на Христос, който става човек, не е само човешко събитие, но и космическо събитие.

Лекция VIII

В края на Евангелието от Йоан, авторът казва, че Христос е направил много други неща, които не са включени в тази книга. Трябва също да кажем, че дори много по-дълга поредица от лекции не би била достатъчна, за да обясни всичко, което е написано в Евангелието. В тази лекция ще разгледаме идеите за „Отец“ и „Аз“. Тези две идеи ще ни дадат обяснение на еволюцията на човечеството, за която говорихме в предишни лекции. Човечеството е започнало от его-съзнание, което е било доста различно от това, което познаваме днес. Под „Адам“ трябва да разбираме не едно-единствено човешко същество, а его-съзнание, което е обхващало няколко поколения. Този, който започва такова поколение, е „Отецът“. Евреите от Стария завет всъщност са чувствали Авраам като свой баща, а отделните личности в еврейския народ са си казвали: „Аз не съм независимо его; има такова, което тече от Авраам и се разклонява във всички, които принадлежат към моя народ, а също и в мен.“ Точно както в едно голямо дърво соковете текат от корена във всички клони, така и сокът на Авраам, общото его на еврейския народ, тече през цялото племе. Когато един евреин в старозаветните времена произнасял името „баща“, той се позовавал на целия си родословен път и това его съзнание, което обхващало всички поколения, той наричал божествено съзнание. Когато призовавал егото като Бог, той го наричал Яхве или Йехова. Когато името „Яхвен“ прозвучавало, на хората се напомняло, че едно общо его, което започва с прародителя на тяхната раса, тече надолу през целия народ.

Чрез смесването на кръвта това състояние се промени с течение на времето; съзнанието за „Аз съм“ се индивидуализира и Христос е силата, която трябваше да донесе съзнанието за тази промяна на човечеството. Когато човекът от древността казваше „Аз съм“, той имаше предвид нещо, което се предаваше през поколенията; човекът от по-ново време под това разбираше нещо, което тече през неговото собствено вътрешно същество. Първият имаше предвид Бога, който тече през цялата общност като божествено его-съзнание; другият чувства *в себе си* искра или капка от божествената субстанция. Сега нека си представим, че на Земята е пренесена Сила, която прави хората ясно осъзнати, че това „Аз съм“ може да живее във всяко отделно човешко същество, Сила, която му позволява да осъзнае, че Бог е вложил капка от собствената си субстанция във всяко човешко същество. Тази Сила би казала: „Това „Аз съм“ е нещо, което е във всеки един от вас, то е част от единната божествена сила. Това, което възприемате като ваше индивидуално „Аз съм“, е едно с „Аз съм“ на Отца. Който и да е развил в себе си съзнанието за този факт, може да каже: „Аз и Отецът сме едно.“ Ако погледнете назад чак до Адам, ще видите как его-съзнанието тече през поколенията в продължение на стотици и хиляди години. Но има още по-висше човешко съзнание, което е било дадено на човека в неговото първично качество като Човек. Това е съзнанието на

човечеството, съзнанието, което обхваща не само няколко поколения, но и цялото човечество.“ След това идва съзнанието, което принадлежи на поколенията, трае поколения и накрая е индивидуализирано от човека до неговото „Аз съм“. Следователно човекът вече е притежавал основите *за* „Аз съм“ по-рано и поради тази причина Христос е могъл да каже: „Преди Авраам беше „Аз съм“.“ Това е правилното учение на окултната школа; Трябва да пише: „Преди Авраам беше „Аз съм“.“

За да обясним малко по-подробно учението за „Аз съм“, ще използваме „Златната легенда“, която е позната във всички християнски школи. Тя разказва, че когато Сет, когото Йехова е дал като заместител на Авел, един ден дошъл до Райская порта, Херувимът с огнения меч му позволил да влезе в градината, от която човекът бил изгонен. Там той видял две преплетени дървета; Дървото на живота и Дървото на познанието; и Херувимът казал на Сет да вземе три семена от тези преплетени дървета. Когато Адам, баща му, умрял, Сет сложил тези три семена в устата си и от гроба израснало тройно дърво, което се разкрило на мнозина в сияен огън, а сиянието му се оформило в думите: „Аз съм този, който беше, който е и който ще дойде.“ Дървото на това дърво, израснало от гроба на Адам, било използвано за много неща. От него бил направен жезълът, с който Моисей извършил чудесата си. Дървото било използвано и за стълбовете, стоящи на вратата на храма на Соломон. С него е построен мостът, по който е преминал Исус, когато е бил воден на смърт. Накрая от това дърво е направен Кръстът, на който Исус е бил прикован на Голгота. В Окултната школа е дадено следното обяснение на тази легенда. В човека виждаме две дървета: дървото на червената кръв и дървото на синьо-червената кръв. Дървото на червената кръв е израз на „знанието“, дървото на синьо-червената кръв е израз на „живота“. Двете дървета са били разделени едно от друго. Това се е учело в древните окултни школи. Имало е време, когато човекът все още не е притежавал червена кръв, едва когато егото потъва в тялото на човека, възниква червената кръв. Животът, който се изразява в синьо-червената кръв, отдавна е съществувал там; той произлиза чрез по-висше развитие от жизнените сокове и според християнското учение времето, когато е даден на човека, е било по времето на Рая, когато първата зора на егото се е появила в човешката душа, когато Божеството е слязло и човекът е бил надарен преди всичко с груповата душа; но в груповата душа той притежаваше първия зародиш, от който можеше да възникне индивидуалното его.

Легендата за Рая разказва, че когато човекът получил червена кръв, той станал същество, притежаващо знание, научил се да гледа нагоре, очите му се отворили; научил се да различава мъжа от жената. Но това знание трябвало да бъде купено на цена. Его-съзнанието може да възникне само чрез умирането на кръвта. В човешкото тяло има непрекъснато потребление на живот и обновяване на живота. Синята кръв е изпълнила задачата си, когато се изразходва, и от унищожаването на

синята кръв възниква его-съзнанието. В душата на човека ще се развият силите, чрез които той ще се научи да контролира и обединява двете дървета. Човекът чувства егото само като носи в себе си процес на убийство и смърт. Човекът на Земята е зависим от Растението, защото само то му дава възможност за живот. Помислете как човекът непрекъснато вдишва въздух, който съдържа кислород, и издишва въздух, който е изразходван, въздух, който съдържа въглероден диоксид: той консумира кислород и го превръща във въглеродна киселина. Кислородът, който е необходим за живота му, той получава само чрез растението, което превръща обратно в кислород произведената от човека въглеродна киселина и това прави въздуха такъв, че да може да се използва отново от човека. Растението задържа въглерода, който отделя от въглеродната киселина, и той се връща обратно на човека хиляди години по-късно под формата на въглища. Земята е цялостен организъм и ако само малка част от нея липсваше, животът, такъв какъвто съществува сега, би бил невъзможен. От определена гледна точка можем да гледаме на растението, животното и човека като на едно същество, защото ако премахнем растенията, останалите няма да могат да живеят. В далечното бъдеще тази връзка ще се промени. Хората на днешния ден не знаят това, но пророческият може да надникне във времето, когато потокът от въглеродна киселина ще се превърне в кислород не с помощта на растението, а от самия човек. Това е великият бъдещ идеал на окултните школи - човекът да постигне съзнателно в себе си това, което сега за него се прави от растението, човекът да се научи да възприеме дейността на растението в своя собствена дейност. В него ще се развият органите, които ще му позволят да трансформира въглеродната киселина за себе си. Посветеният вече може да види предварително, че двете дървета, дървото на въглеродната киселина и дървото на кислорода, един ден ще слеят короните си заедно. Тогава „АЗ СЪМ, Този, Който е, и Който беше, и Който ще дойде“, ще живее като нещо Вечно във всяко човешко същество. Егото е живяло дори в Адам, но първо е трябвало да бъде оплодено. В началото Дървото на живота е трябвало да бъде превърнато в Дървото на смъртта. То не е могло да бъде дадено едновременно с Дървото на познанието, следователно двете дървета е трябвало да бъдат разделени; растението е било поставено между тях. Първо е трябвало да бъде придобито съзнанието за вечността. Христос Исус го е носил в Себе Си и го е пресадил в Земята. Трите семена са трите божествени части; Духът Аз,Духът на живота и Човекът на Духа. Това, което е вечно във всички, беше положено в гроба заедно с Адам. Съзнанието за вечността беше провъзгласено от гроба: от гроба израсна дървото, което носеше пламтящ символ: „АЗ СЪМ, този, Който беше, Който е и Който ще дойде“. Христос учи човека да разпалва това „Аз съм индивидуален човек“ в човешката природа, когато казва: „Опитайте се да се поддържате все повече и повече върху битието на „Аз съм“, тогава ще притежавате това, което представлява вашето общение с Мен. Само чрез това „Аз съм“ можете да достигнете

до Божествения Отец, защото бащата и „Аз“ са едно.“ Само един ясновидец можеше да схване това, а авторът на Евангелието от Йоан беше ясновидец. Неговото намерение не беше да запише нещо само с историческо значение, а желаеше да запише това, което може да се познае, когато човек погледне в духовния свят. Когато един ясновидец от времето на Христос искал да види какво се случва в духовния свят, той трябвало да влезе в състояние на сън. Това е посочено в трета глава. Никодим, един от юдейските владетели, дошъл при Христос през нощта. Той дошъл при Христос, защото искал да стане ясновидец, защото бил достигнал състояние, в което можел да стане ясновидец; и дошъл през нощта, защото дневното му съзнание тогава било заличено. В петия стих на тази глава откриваме и важното учение, че човек може да се роди от Духа.

В Йоан XIV, 6. Христос казва: „Аз съм пътят, истината и животът.“ Къде е този път, който води към най-висшето Божество чрез Христос? „Аз съм“ работи върху астралното тяло и от него формира Духа-Аз; работи върху етерното тяло и от него формира Духа-Живот; работи върху физическото тяло и от него формира Духа-Човек. Следователно, когато егото на човека работи върху астралното тяло, се формира Духът-Аз и в него тогава възниква Духът-Живот. По този начин човекът стига до истинския живот. В „Аз съм“ се крие пътят към истината и към истинския живот, защото „Аз съм“ работи върху по-нисшите тела и дава възможност на истинския живот да се зароди в тях. Можем да представим това по следния начин:—

Аз съм	*начинът*	*Истината*	*и Животът*
Посока,	Духовно Аз	Дух на живота	Духовен човек

„Аз съм“ показва посоката, която човек трябва да поеме, за да разгърне Духовното Аз, Жизнения Дух и Духовния Човек.

В Евангелието от Йоан можем да открием и директни антропософски истини. Авторът на това Евангелие свързва (в Глава 9:3) факта, че във всяко човешко същество има индивидуално его, че в това его има искра от божествена същност и че тази искра трябва да се развие до „Бога в нас“. В повечето преводи на Библията, отговорът на Христос на въпроса: „Кой е съгрешил, този или родителите му, че се е родил сляп?“, четем: „Нито този е съгрешил, нито родителите му; но за да се явят делата Божии в него.“ Но достойно ли е за християнин това виждане, че Бог кара човек да се роди сляп, за да може Бог да прояви в него Своята слава? Каква невероятна концепция за Бога, която може да доведе до такова заключение: Този пасаж е много по-прост и ясен, когато го разглеждаме със знанието на Духовната наука. Христос отговори: „Нито този човек е съгрешил, нито родителите му; той изпълнява своята карма, за да стане видима божествената искра в него, за да се проявят делата на „Бога в него“. Ето как трябва да се преведе отговорът на Христос: „Той се роди сляп, за да се проявят делата на Бога в него“. Всяко човешко същество

преминава през многократни превъплъщения на Земята. Не е необходимо да е съгрешил в този живот; възможно е да е донесъл от предишен живот вината, която е довела до тази съдба в този живот. Тук имаме учението за кармата, съвсем в антропософския смисъл, карма, която действа от едно превъплъщение в друго. Фактът, че Христовото учение е било в противоречие с общите възгледи на евреите, е очевиден и това обяснява и раздора, в който Той влиза с тях (Йоан 9:22).
В Евангелието има друг пасаж, който ни напомня за учението за кармата. В осма глава четем, че когато фарисеите го попитали за мнението му за прелюбодейката, Исус се навел, без да каже нито дума, и написал с пръст по земята. Но земята, както видяхме, е Неговото собствено тяло. Той не осъжда прелюбодейката, а записва нейното дело в собствения си организъм. С това Той показва, че както семето, посадено в земята, расте и дава плод според вида си, така и всяко човешко семе пониква в по-късен живот и ще даде съответстващия му плод и че няма сила на Земята, която да може да отнеме последствията от едно дело. Богословите вярват в умилостивяващата смърт: те вярват, че Христос е умрял за нас и следователно не могат да приемат учението за кармата, тъй като това противоречи на възгледа, че Христос, чрез смъртта Си, е поел върху Себе Си греховете на света. Но когато този въпрос бъде правилно схванат, дисхармонията между антропософския и богословския възглед се разтваря в хармония.
Учението за кармата означава за живота в света това, което счетоводната книга означава за търговеца. Според закона за кармата, трябва да приемем, че ефектът от това, което съм направил в предишен живот, ме докосва в настоящия живот и че това, което правя сега, ще се появи отново в по-късен живот. Така имаме пълен баланс в живота: от едната страна се записват добрите дела, от другата - лошите. Сега, ако някой вярва, че под властта на закона за кармата не може да извършва никакви доброволни действия, тъй като начинът му на действие винаги е резултат от предишните му дела, той е като търговец, който би казал: „Току-що си направих баланс, не мога да правя повече бизнес, защото това би объркало баланса ми.“ За търговеца това би бил погрешен начин на мислене и мнението, което описахме по-горе по отношение на резултата от кармата, е също толкова погрешно. Когато се разбира правилно, учението за кармата не е фаталистично; свободата на волята и кармата могат да се обединят помежду си по най-красивия начин. Когато се разбира правилно, кармата никога не е нещо непроменимо. И ако човек откаже да помогне на друг в нещастие, казвайки, че не трябва да се намесва в кармата му, той би постъпил също толкова погрешно, колкото търговец, който отказва заем или дарение на сума пари, когато това може да го спаси от фалит. Точно както търговецът записва такъв заем като дълг, който трябва да плати по-късно, докато заемодателят го записва в счетоводните си книги като заем, така и този, който извърши добро дело, ще го запише като запис в своя кредит, докато този, на когото е направено, ще го запише като дълг. По този начин оказването на помощ не е

изключено от закона за кармата и изглежда съвсем с цел да се облекчи кармата на ближния чрез дела на взаимна помощ. Човек може чрез добрите си дела да покаже доброта към един от своите ближни; но има и дела, които могат да бъдат от полза за голям брой хора, тоест, могат да облекчат кармата им и по този начин да бъдат записани в житейския отчет на мнозина. И когато едно дело е толкова могъщо, колкото делото на Христос, то е записано в кармата на всички хора, защото това дело облекчава кармата на всички онези, които му позволяват да действа в тях. Виждаме следователно, че законът за кармата е споменат и в Евангелието на Йоан и че неговото съществуване не пречи по никакъв начин на свободата на действие. Чрез акта на саможертва Христос Иисус се е свързал с цялото човечество. В съответствие със закона за кармата, всяко дело е записано в книгата на живота: То е свързано с тялото на Христос, със Земята, и поради тази причина Той не осъжда веднага прелюбодейката, а записва делото в собственото Си тяло. Той приема в собственото Си тяло всичко, което човек прави; защото кармата винаги трябва да се изразява отново в земния свят. Тази история сочи по много важен начин факта, че Христос чрез делото Си се е свързал с кармичното развитие на цялото човечество.Той ръководи бъдещата еволюция на човечеството.
Когато отново разгледаме петте епохи на цивилизацията – индийската, персийската, египетската, гръко-латинската и европейската, откриваме, че в третата епоха са положени основите за Христовата сила, която ще стане плодотворна за цялото човечество. Това, което тогава е било вложено в човешката еволюция, ще оживее едва в Шестата епоха. В тази епоха Духът-Аз, който ще се е развил от Духовната душа, ще се обедини с Духа на Живота. Христовата сила е сияла пророчески от Третата до Четвъртата епоха. В Шестата епоха ще се състои великият брак на човечеството, когато Духът-Аз се обедини с Духа на Живота. Тогава човечеството ще бъде обединено във велика връзка на братство и егото ще стои до егото и братът до брата; тази връзка на братство е предсказана в описанието на брака в Кана Галилейска, който е не само исторически факт, но и символично представя как човешките синове ще се обединят в Шестата епоха във велика връзка на братство, която обхваща цялото човечество. От Третата епоха все още има три епохи, през които трябва да преминат, преди това събитие да настъпи: Четвъртата, Петата и Шестата. В езотеризма една епоха се нарича ден; затова в началото на втора глава четем: „А на третия ден имаше сватба в Кана“, което показва, че в описанието, което предстои да бъде дадено, се говори за нещо, което ще се случи в бъдеще. Майката на Исус (Духовната душа) присъства на сватбата и Христос ѝ казва: „Какво трябва да правя Аз сега и какво трябва да правиш Ти? Часът Ми още не е дошъл.“ Тук ясно се казва, че в тази сватба в Кана е посочено нещо, което ще се случи едва в бъдеще. И тъй като този час още не е дошъл, какво прави Исус? Той превръща водата във вино. Отново и отново намираме даденото обяснение, че това действие показва нов огън, нова жизнена сила, която трябва да бъде дадена на

еврейския народ, който изпада в упадък; защото „безвкусната“ вода се превръща в „огнено“ вино. Човек може да предположи, че пиещите вино са измислили това обяснение, за да оправдаят действието си. Но ако сме способни да схванем значението на това деяние, можем да се вгледаме много дълбоко в еволюцията на света и човечеството.

Хората не винаги са употребявали алкохол. Всичко, което се развива в Духовното, има съответстващ израз в Материалното и обратно, всичко материално има и своя еквивалент в Духовното. Виното, алкохолът, се е появил само в определен момент от историята на човечеството и света; и ще изчезне отново оттам. Тук виждаме дълбока истина на окултното изследване. Алкохолът е бил мостът, който е водил от груповото его към независимото, индивидуално его; без материалния ефект на алкохола човекът никога не би направил прехода от груповото его към индивидуалното его; той е създал индивидуалното, лично съзнание у човека. Когато човечеството достигне тази цел, то вече няма да се нуждае от алкохол и той след това ще изчезне отново от физическия свят. От гореизложеното може да се види, че всичко, което се случва, има своето значение в мъдрото ръководство на еволюцията на човечеството. Поради тази причина човек, който пие алкохол, не бива да бъде смъмрян; но от друга страна, онези, които са изпреварили останалото човечество и са се развили дотолкова, че вече не се нуждаят от алкохол, трябва да го избягват.

Христос се яви на Земята, за да даде на човечеството силите, които ще позволят на хората да постигнат най-висше его-съзнание в Шестата епоха; Той желае да подготви хората за „времето, което още не е дошло“. Ако беше оставил нещата да останат само на етапа на „водната жертва“, човечеството никога нямаше да получи индивидуалното его. Превръщането на водата във вино означава издигането на човека до индивидуалност. Човечеството е достигнало точка в своята еволюция, където се нуждае от вино, следователно Христос превърна водата във вино. Когато дойде периодът, в който човекът вече няма да се нуждае от вино, Христос ще превърне виното обратно във вода. Как е било възможно в Христос да се появи силата, която Му е позволила да превърне водата във вино? Тъй като самата Земя е Тялото на Христос, Той е могъл да накара силите на Земята да действат в Себе Си. На Земята водата, която тече през виното, се превръща във вино; Христос е могъл да осъществи като личност всичко, което се случва на Земята, защото всички сили на Земята също трябва да бъдат в Него, веднага щом Земята е Неговото Тяло и е одушевена от Неговото астрално тяло.

Какво постига Земята със своите сили? Ако засадим семе в Земята, то покълва, расте и дава плод. То се умножава; от едно идват много. Чрез размножаването и животните раждат много. Същата сила на умножаване, силата да се умножава, действа и в Христос и това е посочено в „Нахранването на петте хиляди“. Христос притежава силата, която е естествена за Земята, да умножава семето. Ако имаме предвид мисълта, че Земята със силите е Тялото Христово, и я приложим към това,

което намираме записано в Евангелието на Свети Йоан, много подробности ще ни станат разбираеми.
Какво представляват Евангелията като цяло? В Евангелието от Йоан имаме представяне на принципите на посвещението, каквито са се срещали на различни места в древността. Това, което ученикът за посвещение е правил външно, не е било същественото нещо за школата, към която е принадлежал; същественото е било това, което е преживявал от етап на етап, от степен на степен на посвещение. Съвременните учени са много изумени да открият в историята за живота на Буда събития, подобни на записаните в историята за живота на Христос Исус. Това се обяснява с факта, че авторите на тези разкази не са записали външните обстоятелства в живота, а вътрешните духовни факти. Те са едни и същи при всички истински посветени; защото всички са изминали един и същ път и по пътя са имали едни и същи преживявания. Това, което посветеният е трябвало да преживее по пътя на посвещението, е било заложено в писанията за посвещението и всички посветени от една и съща степен е трябвало да преминат през едни и същи преживявания. Следователно биографите са написали само биография на различните етапи на посвещението. Евангелията не са нищо повече от стари записи за посвещение с различна дълбочина; но това, което в миналото се е осъществявало в по-ниско състояние на съзнанието, се е случило публично в Мистерията на Голгота. Смъртта, която досега е била преодолявана при посвещението в етерното тяло, сега е била преодоляна във физическото тяло. Събитието на Голгота е посвещението на един най-висш Посветен, който не е бил посветен от никой друг. Следователно, авторът на Евангелието на Йоан е могъл да опише живота на Христос само по начина, по който е описан в кодекса за посвещение. Това Евангелие е книга на живота и който я преживее, ще събуди в себе си силата да вижда духовно. То е книга за гледачи и е написана за обучение на духовно зрение. Който я преживее, изречение по изречение, ще изпита великия и могъщ резултат, че ще се срещне с Христос духовно лице в лице. Не е толкова лесно да се убедят хората; те сами трябва да се издигнат до етапа, на който ще им осени знанието, че Христос е реалност. Евангелието на Йоан е пътят, който води към Христос, и авторът е желал да даде възможност на всеки да го разбере. Който развие Духовното Аз, ще изпита в себе си осеняването на онази мъдрост, чрез която може да разбере какво е Христос. Самият Христос показва това: Той виси на Кръста; в краката Му стоят Неговата майка и Неговият посветен ученик, когото Той обича. Този ученик трябва да донесе на хората знанието за значението на Христос, затова Христос Иисус посочва майката София с думите: „Това е твоята майка, която трябва да обичаш!“ Одухотворената Майка на Иисус е самото Евангелие; това е мъдростта, която води хората до най-висшето познание. Този ученик ни е дал майката София; тоест, той е написал за нас Евангелието, което дава възможност на онези, които го изследват, да познаят християнството и да разберат произхода и целта на това велико движение.

Евангелието от Йоан съдържа мъдростта на „Бога в човека“, Теософията, и колкото повече хората се посвещават на изучаването на този документ, толкова повече мъдрост и просветление ще получават от него.